Nizip Tarihi – Kitap 1973

Yazan : Mehmet Yilmaz Düzenleyen: Alperen Tetik

Önsöz

Ta Fakültede okuduğum yıllarda Memleketimin tarihi hakkında ciddi bir inceleme yazısının olmadığını düşünerek üzülürdüm. Sonraları bu üzüntüm bir özleme dönüştü. O günlerden beri Nizip'in tarihini yazmayı hep tasarladım. Ama 24 Şubat 1973 gününe kadar bir türlü işe başla - yamadım. Sonunda, Cumhuriyetimizin 50. yıldönümüne kadar Nizip tari hinin mutlaka yazılması gerektiği düşüncesi beni harekete geçirdi.

İşte 24 Şubatta başladığım araştırmaları sıkı bir çalışma temposu içinde, Cumhuriyetin 50. yıldönümüne yetiştirdim. Saygıdeğer ve Yurtsever hemşerilerine karşı üzerime düşen görevi az da olsa yapabildimse bu, benim için engin bir mutluluk kaynağıdır.
Aslında büyük fedakârlıklarla okutup yetiştirdikleri evlatlarından bir şeyler beklemek Niziplilerin en doğal hakkıdır. Benim yaptığım yalnızca bir başlangıçtır. Benden sonra, bu ko nuda daha geniş kapsamlı çalışmaların yapılacağından umutluyum. Bu sunuş yazısında, çalışırken bana yardımlarım esirgemeyen Istanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi öğretim üyelerinden sayın hocam Prof. C. Ahmet Ercan ve Prof. Cengiz Orhonluya, Gaziantep Barosu avukat larından C. Cahit Güzelbey' e, Nizip Lisesi Edebiyat Öğretmem Orhan Üstünel' e teşekkürlerimi sunmayı görev sayıyorum. Saygılarımla."

Nizip Lisesi Tarih Öğretmeni Mehmet YILMAZ 23.10.1973

Icindekiler

3- İlk çağda Nizip.
4- Orta çağda Nizip.
5- Yeni ve yakın çağda Nizip.
6- Nizip'in muhtelif sayımlara göre nüfusu
7- Milli mücadele yıllarında bölgemiz için yazılmış
8- Avni Efendi "Uygur".
9- Şıh Ali Rıza Efendi. (Aydeniz)
10- Hüseyin Sayın
11- Kasım Böler.
12- Mahmut Karayılan "Mamado".
13- Nizip ilçesi Kaymakamları. "Sefer Cansu".
14- Nizip ilçesi Belediye Başkanlar. "Osman Sayın".
15- Barak ve Baraklılar
16- Taşbaş dağı.
17- Karkamış ve Belkıs harebeleri
18- Tilbeşar Kalesi
19- Rum Kalesi.
20- Fıstığın Tarihçesi.
21- Ülfet Gıda ve Sabun Sanayi Anonim Şirketi.

Nizip iklimi ve Coğrafi Durumu

ARAZİLERI:

Nizip ilçesi genel olarak kuzeyden güneye doğru alçalarak devam eder. Kuzey bölgesi yer yer yükselen dağlarla, dağlar arasındaki dere ve Oldukça derin vadilerden terekküp eder. Kuzeybatıdan gelen dere vadisi Nispeten az derin ve genişçedir. bu bölge dağlarının yüzey şekilleri 880 M. yi bulmaktadır. Güney bölgesi yıpranmış geniş düzlüklerden terekküp eder. Güneydoğuya doğru Fırat'a yaklaştıkça daha da alçalmaktadır. Bu Bölgenin kimi 500 den yüksektir.
IKLIMI:
Akdeniz iklimine çok yakin bir iklime sahiptir. Kış ve Sonbahar kışa ve mülayim İlkbahar ve Yaz uzun sürer..Yaz sıcakları bunaltıcı,Kis ise yağmurlu geçer.
SICAKLIK:
Yaz mevsiminde Artı 45 olmasına mukabil kış mevsiminde 7 ye ancak nadiren sıfırın altına düşer. Senelik yağış miktarı ortalama 400 450mm arasındadır
AKARSULAR:
Fırat nehrinden başka bu nehre karışan ve kasaba civardan geçen. Nizip deresine ayrıca birde çiftlik

suları vardır. Bu sulardan hiçbiride Mühim değildir. Bunlardan Nizip suyu batıdaki Keret köyünün batısından geçerek Hiyam ve başka sularla birleşerek Nizip'e gelir ve Fırat'a geçer... .
ÇİFTLİK SUYU .
Çiftlik köyünden çıkarak Nizip topraklarını geçtikten sonra Karkamış'ın Suriye topraklarına ve oradan da Fırat'a dökülür..

Nizip'in tarihçesi ana hatları itibariyle Antep ve civarı tarihi ile müşterek bir maziye malik olmakla beraber Antep tarihi ile birlikte henüz aydınlanmamış taraflarının pek çok olduğundan şüpheedilemez. Nizip klasik yazarların deyimiyle Kuzey Suriye'de bulunmaktadır. Tüm bölge dolayısıyla Nizip bölgesi insan yaşantısı bakımından en müsait şartları kendisinde toplamıştır. Onun için canlılar arasında ilk insan nev'ininDünya yüzüne ayak bastığı günden bu yana bu bölgede var olduğuna şaşmamak lazımdır. Yapılan bilimsel araştırmalar da bunu ispatlamıştır.

TAŞ DEVRİ KÜLTÜRLERİ

Nizip bölgesinde tetkik neticesinde elde edilen taş aletlere göre eski yontma paleolitik taş devrinde insan yaşamıştır. 1938 yılında başlamış olan ilmi araştırmalar neticesinde bu insanların o zamanki kullandıkları taş, el baltaları, kesici ve kazıyıcı taş aletler bulunmuştur.(özet)

KAKOLİTİK DEVİR

Kültür teselsülüne göre az önce bahsi geçen Cilalı Tas Devrinde sonra Katolik denilen kültür çağı gelir. Bu devrin insanlarının Tas ve Madeni ayni zamanda kullandıkları, toprağa bağlamış ve toplum hayatin daha önceden benimsemiş olduklarını meskenlerde yaşadıklarını görüyoruz. Bundan bize çanak çömlek gibi sanatkar ile yapılmış eserler, bina kalıntıları ve mühürler gibi meta riyaller bırakmışlardır. Bölgemizde bu devir insanları "M.Ö. 4.000-3.O0O"nin bize bıraktıktan eserlerden onların buralarda yoğun ve yaygın olarak yaşadıklarını görüyoruz. Kazılarla meydana çıkarılan GAZİ ANTEP-Fevzi paşa yolu üzerinde bulunan Sakçagözü'nden 3 kilometre içerideki Cabahöyük Nizip yolu üzerinde Turlu "Şehzade" Höyük belli başlı merkezle dildendir. AlkımU. Bahadır Archaeolcgia Mourdi, "Anadolu 1Burada bu devir kültürünü Mezopotamya ile sıkı münasebette olduğunu başka deyimle çevremizin Mezopotamya kültür çevresinde bulunduğunu belirtmek lazımdır. TUNÇ DEVRİ KÜLTÜRÜ Yine kültür tesesülüne göre Kakolitik kültür safası son bulduktan sonra M. Ö. 3.000 yıllarında devri kültürü başlar ve M. Ö. 1200 e kadar devam eder. Bu uzun kültür devri de diğerlerinde olduğu gibi en "es ki" orta ve genç Tunç, devri olmak üzere 3 ana bölüme ayrılır. Bunlar da buluntuları karekterlevine göre ve kültür tasnifinde kolaylık sağlamak üzere kendi aralarında kısa süreli tali evrenlere ayrılır. **Kmal Firuzan Eski Anadolu Tarihi S. 36** Anadolu da eski çağ tarihi 2000 yılının başlarında, Etilerin yazıyı

kullanmasıyla başIayıp Tarih bölümünün ilk çağının bir kısmını da içine alır. Bu çağın da Etilerden Bin sene önce yani M. Ö. 3.000 yıllarında çevremizin çeşitli bölgelerinde gelişmiş olduğunu görüyoruz

İlimiz çevresi M. Ö. 3.000 yılında sürekli bir iskana sahne olmuş ve önemli bölgesel bir kültürü temsil etmiştir. Bu bölgesel kültürün madeni işletmekte usta olan ve güney Mezopotamya ile sıkı münasebette bulunan ülke halkına1 "Eblan-Urşun-Haşşu" ait olduğunu öğreniyoruz. **Alkım U. Bahadır, Alkim Handan Gedikli "Karahöyüh" kadısı. Rapor S. 22**
Tunç devrinin 2.000 yılında artık tarih devrine girildiğinden yazılı belgeler konuşmaya başlar. Bunlara dayanarak Orta Anadoluda Kızıl Irmak kavisi içerisinde Etilerin bulunduğunu Asurluların bunlarla sıkı bir Ticaret münasebetinde olduğunu biliyoruz. Bu vesikalar dolayısıyle bölgemiz hakkında da bazı dökümanter bilgiler elde etmek mümkün oluyor.Bu yazılı kaynakların başlıcalarını Etiler'in Başkenti olan Hattuşaş Arşivindeki vesikalarla Fırat üzerinde bulunan Mari şehri Kazılarında elde edilen yazılı vesikalar teşkil ediyor. Bunlara dayanılarak denilebilir ki Ön Asya tarihi bu devirlerde münhasıran bölgemizi içine alan Kuzey Suriye etrafında dolaşır. Babil-Mısır, Eti-Kuzey Suriye, Eti-Mısır münasebet ve ulaşımları hep bu bölgeden geçer. 2.000 yılından hemen sonra Etilerle Asurlular arasında sıkı bir ticaret münasebeti vardır. Bu ticaretin başlıca merkezleri Asur'da Asur şehri Orta Anadolu'daki Kayseri yakınında Kaneş şehridir. **B. LandsbiTger A.Ü.D.T.C.F. Ordinarüı Prf,ü Başpmar Dergisi S. 2-1947**Bu ticaret münasebetlerinin detaylı incelenmesi konumuz dışında kaldığından sadece bölgemizi bu ticaretin önemli yollar üzerinde olduğunu temas etmekle yetineceğiz.
J.Garstang, The Hütüt EnpUe S. 3.00 "Harila Yalnız şunu da belirtelim ki Anadolu ticaret bakımından M.Ö. 1850 senesinde en yüksek bir devreye erişmiştir. Şehirler büyümüş, ekonomi gelişmiş bir durumdadır. Bu durum hakkındaki yazılı vesikaları Arkeolojik kazı tabakalarındaki manzaralar da teyit eder. Onun için mühim yolların üzerinde bulunan ilimizin bu durumun dışında kalmasına imkân yoktur. Bununla beraber bölgemizi doğrudan doğruya ilgilendiren yazılı vesikalar eser denilecek kadar azdır. Yapılan kazılarda çıkan sanat eserleri tahlilinde Anadolu Etilerinin kültür etkilerinin buralarda az da olsa etkisi görülüyor. Mari vesikalarından bu tarihlerde yani 2.00ü yılının I. çeyreğinde, Fırat'ın batısında, Güneyden Kuzeye doğru bir takım şehirlerin varlığım öğreniyoruz. Bunlar sırasiyle kazamız sınırları içinde bulunan Karkamış, komşumuz olan Halep, Gazianlep'in güneyinde Uşşu, Kuzeyin deki Haşşu şehirleridir. Yukarıda Bahadır Alkım'ın üç bin yıllarına Ebla-Ur.şum hakkında yaptığı açıklamayı 2.000 yılma ait Mari vesikaları teyit etmiş oluyor. Bunlardanbirisi Hurma diğeri Luhunzatiyar' dır, aynı otoriteler ilimizin doğusunda NİzİP çevresinde Hurrileri kabul eder, **B. LandsbiTger A.Ü.D.T.C.F. Ordinarüı Prf,ü Başpmar Dergisi S. 2-1947**
Bu tarihlerde Mezopotamya da kuvvetli bir devlet kurmuş olan Şemsi aded öldükten sonra krallık parçalanmış, orta Anadolu'da kuvvetlenmiş olan Etiler bu bölgede siyasi varlıklarını hissettirmeye başlamışlardır. Dolayısıyla bölgemiz Etilerin defalarca siyasi ve askeri hareketlerine sahne olmuştur. M.Ö, 1700 tarihlerinde 1. Hattuşil' in Halep'e kadar indiğini biliyoruz. Bu seferin neticesinde Etilerin Halebi uzun süre ellerinde tutmadıkları anlaşılıyor. Güney yolu üzerindeki şehirler bilhassa mühim bir kavşak noktasında bulunan bölgemjz bu seferlerin dışında kalamıyordu. Nitekim Boğazköy "Hattuşaş" arşivlerinden birinde adı henüz kesin olarak tespit edilemeyen bir Eti kralının Urşu şehrini muhasara ettiği anlatılır. Yine bu ve sikaya göre muhasara pek etkili olmuyor. Tüccarlar Karkamış, Halep ve Hurri memleketleri arasında ticaret münasebetlerine devam ediyorlar. O zaman Luhunzatiyar' da bulunduğu zannedilen Eti kralı, savaş komutanını rapor vermek için bu şehre çağırıyor. M.Ö. 1600 yılında Eti devletinin kudretli kralı I. Murşil hakimiyetini Babile kadar uzattığı zaman Nizip çevresine uğraması muhtemeldir. Prof, Landsberger'e 16. Y. Yılında doğudan gelen ve Ege ye kadar uzanan kavimler göçündekİ Asilzadeler her yerde Hurrilerin başına geçerek Mitani Devletini kurdular. Mitani devletinin parlak devresi olan M. Ö. 1500-1400 aralarında Nizip bölgesinin Mitani devletine bağlı bir veya bir kaç krallıktan ibaret olduğu düşünülebilir. Bölgemizdeki bütün höyüklerde bulunan bir mühür türü Mitanilerin bu bölgede yaşadıklarına tanıklık etmektedir. M.Ö. 14. Y.Yılda Mitanilerin sarsıldığı görülüyor. Bu sırada Etiler kuvvetlidir Mitanilerin Mardin civarındaki Başkentleri dahil Halep ve Karkamış'ın büyük Fatih Eti Kralı ŞuppilulIuma tarafından zaptedilip küçük Eti krallığı haline getirildiğini görüyoruz. Bu devirde G.Antep, Karkamış krallığına dahildir. Bu devrin Arkeolojik

vesikaları olan her iki yüzü Hiyeroglif Yazılı düğme şeklinde mühürler Tilbaşar köyünde bulunmuştur. 12. Y. Yıla kadar bu bölge Etilerin elinde kalmıştır. Etiler 2. Murşilden sonra iki oğlu Muvvatalla ve 3. Hattoş zamanında Mısırlılarla "Firavun-Ramses" Kadeş ve daha bir çok muharebeler 12. Y. Yılda bütün Anadolu batıdan gelen ve Asurların Müşki dedikleri "Firigyalılar göçlerle birden bire karışıyor. Eti devleti, bu akınlara mukavemet edemeyerek çöküyor. Fakat bu akınlarTorosları geçemeyerek bu bölgeyi istila edemiyorlar. 1200 den sonra 350 sene süresince M.Ö. 850 ye. kadar bütün tarihi kaynaklar susmuştur. Frigyalılar'ın istilasından uzak kalmış olan bölgemizde bundan sonra küçük Eti devletinin kurulduğunu görüyoruz. Bunların kendi Sanat öz faaliyetlerinde Eti geleneğini devam ettirdikleri bırakmış oldukları Arkeolojik ve dökümanter belgelerden anlaşılıyor. Şu kadarı da biliniyor ki M.Ö 850 yılları civarında kaynakların tekrar konuşmağa başladığı zaman Karkamış gibi bir kaç şehir hariç bölgemizde bütün şehirler yeni isimlerle ortaya çıkıyor. Büyük Şehirlerin de bir çoklarının önemini, kaybettiği görülüyor. Bu karışıklıklardan sonra bölgemizde Eti devleti 4 küçük parçaya ayrılıyorlar. Bunlar sırasıyla 1. Kummuhi 2. Karkamış 3. Tilbarip 4. Sam'al dır. Prof.Landsberger' e göre Kummuhi devletinin en eski vesikası Çağdın köyünde bulunmuş olan hava tanrısı kabartmasıdır. Bu krallık M.Ö. 743 yılında bitmiştir. Yılında bölgede kuvvetlenen Asurlar Kummuhi krallığını yenerek haraca bağlamıştır, Kalıntılara göre bu savaş Kummuhi krallığının bağlı iki küçük eyalet olan Halpi ve kışdam arasında olmuştur. Kışdan bugünkü kuşda adına kurulan bir köydür. Halpi'ni ise Halfeti olduğu tahmin edilmektedir.Nizip'in bugün üzerinde bulunduğu ve kurulduğu mevkii tarih öncesi çağlardan beri çeşitli olaylara sahne olmuş, ve her defasında çeşitli devrelerden geçmiştir. Tarihin ilk çağlarından bu yana ilçemizin başlıca medeniyet merkezlerinden biri oluşu kültür ve ekonomi değerini arttırmıştır.(syf10 özet).

ORTAÇAĞDA NİZİP

Pers kralı I.Hüsrev M.S. 540 tan sonra Bizans imparatoru Jüstinanus'un ilerlemesinden kuşku duyarak ona karşı savaş açtı.Bu savaş neticesinde Jüstinanus yenildi. Nizip havalisi tamamen Perelerin eiline geçti. M.S. 6.Y.Yıl sonlarında Bizanslılar Persleri büyük bir yenilgiye uğratarak Nizip ve havalisini ele geçirmişlerdir. Miladi 7.Y.Yılın başlarında yenilginin acısını unutamayan Persler Bizans'a karşı 2. defa savaş açmışlar. Çevremiz dolaylarını kendi topraklarınakatmışlarsa da kısa bir süre sonra Bizanslılar Persleri yenerek bu havaliyi kendi toprakları içinde kalmasını sağlamışlardır. "627" Bir aralık İran hükümdarı Nurş-i-Revan Bizanslıları Nizip'te mağlup ederek kendi İmparatorluğu hudutları içine almışsa da bilahare Nizip Antep'i ve Antakya'yı tekrar Bizanslılardan geri almışlardır. "M. S. 591". Bu sıralarda Nizip belli başlı ticaret yollan üzerinde bulunmakta idi, Hint'ten ve İran'dan gelen kumaşlar, Baharat ve Fil dişi Nizip ve Antep'te toplanıp Anadolu'yaİstanbul'a ve Suriye'ye sevk edilirdi. NİZİP çevresi Bizanslılardan İyazğanemİn İdaresinde Suriyenİn kuzeyine doğru ilerleyen Arap ordusu aldı. "M. S. 638" bu havalinin islâm alemine katılışı savaş olmaksızın ve Cizye ile Haraç'tan muaf tutulmak suretiyle olmuştur. M. S. 639 da Hz. Ömer'in bu bölgeye geldiği hakkında bazı kaynaklardan kayıt vardır. Bundan sonra Ayıntap'm Halep Valileri Halid Bin Velid, Eba Ü beyde, Ay yaz Bin Ganem ile Halifelik makamına hile ile gelen Muaviye tarafından yönetildiği söylenebilinir. Doktor Hamdi Kasım'a göre Velid Ibni Ebdülmelik Ayıntap'ı Ha lep'e bağlamıştır. Horasanlı Ebü Müslüm zamanında bölgemizin yönetimi Abbasilere geçmiş, Abbasiler bu bölgeyi Türk valileri göndererek idare etmişlerdir. Harun Reşit zamanında buralar çok terakki etmiş El Cezire o sıralarda 4 büyük bölgeye ayrılmıştı. Bu 4 bölgenin 4 büyük merkezi vardı ki bunlardan birisi Nizip'ti. Yine Harun Reşit zamanında "M. S. 786 - 809". Bu bölge Yahya oğlu Musa "M. S. 792" ile Cafer .Ber rriek "M. S. 794" gibi Abbasi valileri yönetimine bırakılmıştır. Kayıtlara göre: Ayıntap o sırada bir süre Halep'ten alınarak Nizip'e bağlanmıştır. Bu sırada Abbasi-Bizans savaşları başlamıştır. Bölge bir müddet Bizans egemenliğine katılmışsa da kaynaklar, Abbasi Halifesi Memun zamanında, Harun'u Reşit'in diğer oğlu Mutassım'ın Mısır valilîği yaptığı ve Anadolu'da Bizanslılara karşı savaşlara katılarak bölgeyi onlardan geri aldığını belirtmektedir. Yine Mutassım Bağdat seferine gi derken Maraş, Ayıntap, Nizip ve Rakka yolunu takip etmiştir. Tuluno ğulları Hanedanının korucusu Ahmet Bin Tolotı "M. S. 835 804" M. S. 868 Suriye ve Nizip bölgesine hakim olmuştur. M. S.10. Y. Yılın ortalarından itibaren Nizip ile çevresi Halep ve ratoru Komanos 2. ve Mikephoros iokas ile çarpışarak Nizip bölgesinin II. Y. Yılın ilk yansına kadar Hamdaniler'in egemenliğinde kalmasını sağladı. Bölge kısa bir süre tekrar Bizans ve daha sonra da Fatimilerin eline geçti. Fakat Selçuklu İmparatorluğunun batıya doğru genişlemesi Fatimileri sarstı. 1071 de Kudüs, 1076 da Şam Selçukluların eline geçince Fatimilerin bölgemiz üzerindeki egemenlikleri son buldu. 1071 Malazgirt savaşından sonra Nizip bölgesi hızla Türkleşmeye başlamıştır. Alparslanm Kumandanlarından Afşi'in

zaptettiği yerler arasında Nizip'te vardı. Anadolu Selçuklu devletinin kurucusu ve ilk sultanı Kutalrmş oğlu Süleyman Bizanslılardan Antakyayı alınca "M. S. 1084" Halep'in kazaları Harim, Dü'ük, Nizip kendiliğinden Anadolu Selçuklu devletinin yönetimini kabul ettiler. Haçlılar, 1. Haçlı seferi sırasında Anadolu Selçuklu Sultam I. Kılıç Arslan'la savaş yaparak Antakya'ya kadar gelmişler, 8 aylık kuşatmadan sonra Antakya'yı ve Nizip çevresini işgal etmişlerdir. "1098" Bu sıralarda Selçuklulara bağlı Musul Atabeyleri Devletinin kurucusu îmadettin Zengi Müslümanların savunuculuğunu yapmak amacıyla Haçlılardan .Urfayı ve Nizip çevresini almış "1145". Onun bu başarısı Anadolu'ya 2. Haçlı a-kınınm başlamasına sebep olmuştur. îmadettin'in ölümünden "3146" yararlanan Haçlılar Urfa'yı dolayısiyle Nizip çevresini kısa bir süre ele geçirmişlerse de Halep ve Şam Atabeyi madettin oğlu Nurettin Zengi Haçlıları büyük bir yenilgiye uğratarak bu toprakların tekrar Müslümanların eline geçmesini sağladı. "1152". Haçlılar zamanında Dülük müstahkem'bir mevki olup Halep, Urfa ve Maraş'tan gelen yolların kavşağında bulunuyordu. Konya Selçuklu Sultanı Mesut tarafından "1149" ela Telbaşar'ın kuşatılması üzerine Haçlılar ile Türkler arasında Nizip bölgesinde büyük bir savaş yapıldı. Bu sırada şehre sığınmış olan Kudüs kiralı Boudoüin Antakyaya serbestçe gitmek şartıyla burasını Türklere teslim etti. Buralar Selçuklu Sultan'ı Nü r-al-din 'in eline geçti.
M. S.1187 senesinde Selahaddin Eyyubi Haçlıları Hittin savaşında Büyük bir yenilgiye uğratmış bu sırada Tilbeşar, Revande ve Ayıntap kaleleri önünde çok çetin savaşlar olmuştur. Bu savaşlar neticesinde bölgemiz Eyyubiler'İn hakimiyetine girer. M. S. 13. Y. Yılın 2. yarısında Memluk-Moğol ilişikleri sürüp giderken gerek Hülagü Han ve gerekse oğlu Abakahan zamanlarında Memiuklularla çetin savaşlar olmuştur. Memluk Hükümdarı Baybars 1275 tarihinde boralarıalarak kendi topraklarına katmıştır. Memluklar …. (sayfa 14 eksik satır) M. S. 1338 Türkmenlerden Emir Stili ile Mintanın 1400 Timur'un 1420 tarihinde ise Irekeyn sahibi Kara Yusuf'un hücumlarınauğradı. NİZİP bundan sonra da Dülkadir-oğullarının eline geçmiş ve bu hanedana mensup Prenslerin birinin karargahı olmuştur.

YENİ VE YAKIN ÇAĞLARDA NİZİP

15. Y. Yılın ortalarında Dülkadir oğulları Beyliğinin yönetiminde bulunan Nizip, Osmanlılarla Memlukluların akrabalık dolayısıyla bu beylik üzerinde çekişmeleri sırasında bazı savaşlara da sahne olmuştur. Osmanlılar tarafından Dülkadir oğlu beyi tayin edilen Şehsuvar bey ile Memluk sultanmca Dülkadir beyliği kendisine vaadedüen Şah Budak arasında Nizip bölgesinde yapilan savaşlar da Memluk kuvvetleri müteaddit defa yenilgiye uğramışlardır. Bundan üzüntü duyan Memluk sultanı Kayibay Fatih Sultan Mehmet'e name "Mektup" yollayıp Şeîısuvara yardım etmesini rica etmiştir.
Bunun üzerine Padişah Fatih Sultan Mehmet'te Şehsuvara ileri gitmemesi için tebligatta bulunmuş ise de Şehsuvar bey bunu dinlememiştir, Osmanlılar Şehsuvar bey'in bu davranışım saygısızlık addederek kendisine yaptıkları yardımı kesmişlerdir. **Ord. Prof. t. H.Uzunçarşür. Osmanlı Tarihi İstanbul'un Fethinden Kanuni Sultan Süleyman'ın ölümüne kadar,**Şehsuvar bey 1471 de yaptığı Ayıntap savaşında Emir Yeşpek kumandasındaki Memluk ordusuna yenildi. Bu tarihten sonra bölgemin bir süre Memluk yönetiminde kaldı. Başlangıç'ta Osm anlılar'in daha sonra Memlukluların adamı sayılan Alaüdevle Dülkadir beyliğini ele geçirdi.Fakat 1515 te Hadım Sinan Paşa kumandasındaki Osmanlı ordusu Elbistanin güneyinde Turna dağı "Nurhak dağı" savaşında Alaüdevleyi büyük bir bozguna uğratarak Dülkadir oğulların dolayısıyla da Nizip bölgesini geçici bir süre Osmanlı topraklarına kattıysada Memluklar bu bölgeyi tekrar ele geçirdiler. Yavuz Sultan Selim yönetimindeki Osmanlı ordusu Mısır seferine çıkarken Antep'e yaklaştığı sırada Memluklar'ın Antep valisi Yunus bey Halep'e kadar Osmanlı ordusuna Kılavuzluk etmeyi üzerine aldı. Yavuz 20 Ağustos 1516 da Antep'e girdi burada iki gün kalarak Mercidabık savaşının planlarım hazırladı. Yavuz'un ölümünden sonra "1520" Dülkadir beyliği çevresi Maıaş-Malatya, Antep, Zülkadriyi sancaklarını kapsayan bir Beylerbeylik haline getirildi. Bu sırada Nizip-Antep, Maraş Eyaletine bağlı bir sancak merkezi halinde teşkilatlandırıldı. Kilis ise Halep Beylerbeyliğine Bağlı 10 sancaktan birisini teşkil etti, Osmanlıların Yükselme Devri bölgemiz içindeyükselme ve gelişme çağı olmuştur. Şehir bayındırlık yönünden değil, İktisadi ve Ticari bakımından da çok gelinmiştir. 17 Y. Yılın başlarında Canpolatzade Hüseyin paşanın kardeşinin oğlu Ali Paşa
amcasının öldürülmesinden sonra Adamları ile birlikte Halep'te Osmanlı Devletine baş kaldırdı. Osmanlı Devleti Avusturya savaşlarının en -önemli bir saf asında Halep Eyaletinin yönetimini Ali Paşaya vererek yeni bir iç olayın patlak vermesini önledi. Buna rağmen Caırpo-lat oğlu İsyanı Antep bölgesini de etkiledi. Bu isyanı bastırmaya gelen Osmanlı Ordusu 1607 senesi kışını Antep'te geçirdi. Padişah Genç Osman'ın "1618-1622" Yeniçeriler tarafından İstanbul da Yedikule Zindanında boynuna Kement atılarak vahşice öldürülmesi olayı bölgemizde büyük tepki yaratmıştır. Zamanın Antep Kadısı

Abdülbaki Efendi Yeniçerilerin Tecziyesi hakkında bir Fetva çıkartarak bir çoğunu İdam ettirmiştir. 17. yüzyılda tanınmış Türk Seyyahı Evliya Çelebi 1649 da Şam'danAnadoluya geçişinde Nizip'ten geçerek intibalarıni şu şekilde nakletmiştir. "Nizip Fırat ırmağınınbatı yönünde, Çöl içinde, yüksek bir dağ'ın eteğinde Hanlı, Camili, Hamamlı, Küçük Çarşılı mamur bir kasaba olup bağı bahçesi yoktur. Daima Birecik kasabasına eklenip Nahiye olmuştur. Harun Reşit zamanında mamur bir şehirmiş Ayıntap'ın kıble yönünde bir konak olup yaya adım bir günde varır, gelir. Burada yine doğuya giderek 6 saat'te Bireciğe geldiğini" yazmaktadır. Osmanlı İmparatorluğunun intihat devrinde Nizip ve Ayıntap diğer Anadolu şehirleri gibi UmumiAsayişsizliktenmüteessir olduğunu zaman zaman Celaliler'in Taarruzuna ve Müteğallibenin Şerrine "1790 da Battal oğlu Nuri Mehmet Paşa Vakasına" uğradığını bilmekteyiz. (sayfa 15)

NİZİP SAVAŞI

NİZİP adı bilhassa 19. Asırda Mahmut 2. ile Mısır Valisi Mehmet Ali Paşa orcanmn 23-24 Haziran 1839 da bu civarda yaptıkları Meydan Muharebsinden_sonra_şöhrete kavuşmuştur. Bilindiği üzere 14 Mayıs 1833 te Babı Ali Kütahyac Antlaşmasıyla Mehmet Ali Paşaya Mısır valiliğini ilaveten Şam valiliğini ve oğlu İbrahim Paşaya da Adana valiliğini vermişti. Fakat Mehmet Ali Paşa bu Antlaşmanın taahhüt ettiği şartlarını yerine getirmediğini, kendi idaresine bırakılan yerlerde Ahaliye iyi muamele etmediği, Ballı Ali Osmanlı Tebaa olan halkın Hukukuna riayet edilmesi için Mısır valisine bir çok Nasihatlarda bulunduysa da bunları dinlemeyen, Mehmet Ali Paşa nihayet 1839 senesi başlarında Mısır'ın istiklalini ilan etti. Bunun üzerine Mahmut 2. Suriyedeki halkın Hukukunun korunması ve isyanların bastırılması için 21 Nisan 1839 da Neşrolunan bir Ferman ile Mehmet Ali Paşa'nın terdibini emretti. Hafız Ahmet Paşa Osmanlı Orduları Başkumandanlığına tayin olundu. Prusya Zabitlerinden H. V. Moltek'e, Laue Müşavir olarak Hafız Paşa mahiyetine verildi. 84.000 kişilik bir kuvvet'e malik olan Osmanlı Ordusu 20 Haziran 1839 Tarihine kadar Birecik ve Nizip Karargahında toplandı. Hafız Ahmet Paşa Kumandasında toplanan kuvvetlerin yekûnu 35 Piyade, 9 Süvari Alayından Mürekkep olup, bunların mevcudu 25-30.000 kişiyi geçmekteydi. Osmanlı Ordusunun diğer birlikleri Kayseri, Ankara, Konya'da bulunuyordu. Aynı tarihlerde Mısır Ordusuna kumanda eden İbrahim Paşa Kuvvetleri ise Osmanlı Ordusuna nazaran 10.000 kişi fazlayla 40.000 e yakındı. Nizip Çayının bir kolu olan Orul suyu her iki ordu arasında Hudut teşkil ediyordu. 1839 Mayıs sonlarından İtibaren hazırlıklarını yapmış olan iki Ordu da 20 Hazirana kadar büyük bir harp yapmadan bir bekleme devri geçirmişlerdir. Karşı karşıya gelen iki orduyu Prusya Asıllı olan Molteke hatıralarında orduyu şu şekilde yorumlamaktaydı: Osmanlı Askerinin Disiplini bozulmuş, Orduda firar oranı çoğalmış, hiç bir asker iki yıldan fazla Orduda beklemeyerek kaçma yollarını arıyorlardı,ibrahim Paşanın (sayfa 18) ordugah kurmuşlardı. Çadırları yoktu. Askerlerinin on aylık maaşları birikmişti. Beslenme ve bakımları çok kötüydü. İçinde bulunan Suriye halkı, bir İsyan işareti bekliyorlardı, Mısır ordusunun maneviyatı, Hafız Ahmet Paşanın maneviyatından daha iyi değildi, izzet Paşanın Kolordusu dahi Kayseride yani 150 saatlik mesafede, Hacı Ali Paşanın kuvvetleri ise aynı hareket sınırı içindeydi.Karargah Ordusu Taarruz durumuna getirildi, Ordu üç gece silah elde geçirdi. Hafız Ahmet Paşa Orduyu şu şekilde cephe durumuna aldırdı: Sol kanatta üç muazzar Piyade Tugayı bulunuyordu. 1. Hatta 14 Tabur ve 92 Top, 2. Hatta, 13 Tabur, yedekte 24 Tabur, 9 Süvari Alayı ve 13 Top mevcuttu. Cephenin önünde Prusya asıllı Yüzbaşı Mühl-bach tarahndan geceleyin kazılmış olan iki siper bulunuyordu. Sağ kanatta bir sel çukuruna dayanıyordu. Sol kanat ise sık Zeytin ağaçlarından olan bir Ormanın içindeydi. İhtiyatları ise derin bir arazi içinde bulunuyordu. D.ernıe. çatma kıtaları ise Koruluklar içinde Mevzilenmişti. Molteke ile Yüzbaşı Laüe akşama doğru Mısır ordugahının dibıne kadar sokulduk-diyordu. İbrahim Paşanın 12 Obüs Bataryasından kurulu bir Düşman bataryasının 1600-1800 adım kadar derinlikte olan çok elverişli bir çukur içinde Mevzilenmiş olduğunu tesbit ettiklerini görerek durumu Hafız Ahmet Paşaya bildirdi. Nihayet 21 Haziran 1839 günü İbrahim Paşa Halep Birecik yolunun her iki tarafında Birecik istikametinde hareket'e başladı, İbrahim Paşanın Osmanlı Ordularının Ricat hattı olan Bireciği Kuşatmak maksadında olduğunu anlayan Molteke Hafız Paşaya Düşman'a karşı Hücum edilmesini tavsiye etmiş ise de çok cesur olan Hafız Ahmet Paşa, Düşmanın bu kuşatma vu taarruz hareketinden korkmayarak, beklemeyi tercih etmiştir. Hareketlerinde serbest kalan Mısır Ordusu 23 Haziran 1339 da Hafız Paşa kuvvetlerine Merkezden hücum etti, Hafız Paşa bütün ihtiyatlarını ileri sürerek Düşmanın bu taarruzlarına Şiddetle mukavemet etti ve onları hir ara püskürtmeye muvaffak oldu ve hatta Ricat eden Mısır ordusu şaşırarak kendi Piyadesi üzerine ateş açtı. 24 Haziranda Mısır ordusu yeniden taarruz etti. Liva Kumandanı Halil Paşa ve Miralay İbrahim bey'in kıtaları Kahramanca savaştılar/Bizzat Hafız Paşa Hassa livası ile İbrahim Paşa kuvvetlerine şiddetle mukabele etti. Bütün

gün akşama kadar devam eden Muharebe sonlarına doğru, İbrahim Paşanın büyük Süvari Birlikleri Osmanlı Ordusu saflarına girdi. Hafız Paşa orduya Ricat emrini vermiş idi. Zamansız verilen bu Ricat emri Ordunun Savaş nizamlarını bozdu. Rical eden orduya İbrahim Paşa Şiddetle hücum etti. Her İki tarafta büyük zayiat oldu. Böylece Mehmet Ali Paşa nunla beraber ibrahim Paşanın Nizip ve havalisi üzerindeki hakimiyeti uzun sürmedi, 1840 ta Beyrut-Baalbek arasındaki harplerde, Mısırlılar büyük bir Mağlubiyet'e uğradılar. 85.000 kişiden Mürekkep bulunan Mısır ordusunun ancak l/3ü Mısır'a dönebildi. Bundan sonra Nizip Halep vilayetinin Urfa sancağının Birecik kazasına bağlı ve üç bin nüfuslu küçük bir kasaba olarak kaldı.

NİZİP DESTANI

: Nizip Davası: Hafız paşayla İbrahim paşa arasında "1839" tarihinde vukua gelen
Meşhur NİZİP muharebesini yaşatan bir destandır, Ben bu destanı G.Ayıntap'a tabi karakuyulu köyünde "65" yaşlarında iki gözü ama aşık Mustafa isminde bir zattan 22-8-1930 tarihinde dinledim. (A.RIZA
AŞIK MUSTAFA diyor ki: Nizip davasını Aşık Ali söylemiştir. Aşık Ali o zaman hayatta imiş bu muharebeyi gözleri ile görmüş. Onun bundan başka daha bir çok destanları vardır. Kendisi Kilis'in Musabeyli nahiyesine bağlı Körtüncü köyünde doğmuştur. O köyde Molla Mehmet isminde bir ihtiyar vardır, işte Aşık Ali onun dedesidir. Sözünü ikmal eden aşık Mustafa eline sazını aldı Nizip davasını okumaya başladı,
Hazır ol vaktına dayan İbrahim İnen çarhacılar meydan benimdir.
Mısırdan aşağı sürmek muradım
Ben helale kadar seyran benimdir.
İbrahim paşa derki ; dursun varayım
Adüler türemiş nice durayım
Eğer harp istersen topu kurayım
Havaya çekilen havan benimdir
Bir hızla koymam seni mısıra
Bütün Arabistan yemen benimdir
İbrahim paşa derki vatan ırakta Yüz bin gülle atarım bir oturakta Çok düşmanı işletirim kürekte Hem sürgün ederim liman benimdir.
Hafız paşa derki düştüm bu hale Sağımdan solumdan imdatçım gele Nice zorbalara beklettim kale Atarım mahpusa zindan benimdir. İbrahim paşa derki; düzdüm orduyu Araba çaldırdım cengi, harbiyi Parmak gibi kıyar süngü, süngüyü Kopar zelzele Tufan benimdir. Hafız paşa derki; Koymuşum seri Mizar elden gider gelirse beri Basarım ordunu gece bir yarı Hem hcum ederim ceylan benimdir. İbrahim paşa der humusa geldim Hamada ordusunu ikiye böldüm Mizardan vezirin üçünü aldım Erzurum, Acem Erzincan benimdir Hafız paşa derki; ya ben nideyim Bari verin bana zehir yudayum Hakipaye geldim aman benimdir Aşık Ali der ki söylenir dilde Çekerler hayfiyi yedi bit kralda. Sene bin sekiz yüz otuz dokuzunda Nizip üstüne destan benimdir
Bu destan "Tarihi Ata"nm Nizip hakkında yazdığı vak'aya en iyi
vesikadır. (sayfa 20 1.satır)'in nüfusu 2172 olarak gösterilir. Adları anılmakla beraber aynı tarihlerde Nizip'te 6 Cami, 1 Sibyan mektebi ve 700 hane bulunduğu kaydedilmiştir. Milli mücadele yıllarında bütün Anadolunun köy ve kasabaları gibi Nizip kazası da İstiklal savaşlarına katılmış ve G.Antep müdafaasına iştirak etmiştir. 1919 senesi içinde "3-7 Eylül" pek kısa süren bir işgalden sonra Nizip 26 Teşrin 1920 de Fransız kuvvetlerinin eline geçtiyse de 25 Kanun 1921tahliye olundu.

HATIRALAR KISMI

Cumhuriyetin kuruluşundan sonra da Bireciğe bağlı bir nahiye olarak bilinen Nizip 1924 te idar-i teşkilatında G. Antep vilayetine bağlandı. 26 Nisan 1926 da da kaza unvanını aldı. (sayfa 21/ satır1) meydana gelen başarılardan şaheser bir numune ebedi bir abidedir.
Nizip Cumhuriyet devrinde süratle gelişmeye başladı. Bu devirde yapılmağa başlanan Nüfus sayımlarının birincisinde Nizip'in nüfusu 1927 yılında 7041 tespit edilmiş idi.
Bundan sonraki bütün Türkiye'de olduğu gibi İktisadi zaruretten doğan köyden şehirlere akın kendi kazamızda da görülerek muhtelif sayımlara göre Nizip'in nüfusu aşağıdaki rakamları göstermektedir..

NİZİP'İN MUHTELİF SAYIMLARA GÖRE NÜFUSU :

(Şehir Nüfusu.
(Bucak ve Köyler'in Nüfusu)
1940 1945 1950
23345 374441 42915 .
(Toplam)
1940 1945 1950
44352 47461 54557.
Yüzölçümü, Yoğunluğu
147437.
1955 Sayımına göre :
Şehir Nüfusu : 15331
Bucak ve Köy Nüfusu : 46010
Toplam :61341.
Yüzölçümü 1331
Yoğunluğu 46.
1960 Sayımına göre :
Şehir Nüfusu: (Toplam:19336 Erkek:9805 Kadın:9531)
Bucak ve Köy Nüfusu(Toplam:48977 Erkek:24660 Kadın:24317)
Toplam (Toplam:68313 Erkek:34465 Kadın:33848).
Yüzölçümü : 1348
Yoğunluğu : 51.
Nizip'in kaza toprakları dâhilinde merkeze bağlı 4 Nahiyesi 114 tane de köyü bulunmaktadır. Zeytinlikler, bağ ve bahçeler ile çevrili olan Nizip 14 Mahallesi, 12 Camisi bir de Bizanslılardan kalma bir Kilise bu Ilınmaktadır. Sayın Belediye Başkanımız Osman Sayın'ın imar gayretleri sayesinde Güneydoğunun en şirin kazası haline gelmesine sebep olmuştur.)
1940 1945 1950
9009 10017 11640

MİLLİ MÜCADELE YILLARI.

6 no. Lu vesikanın açıklanması:
Heyet-i temsiliyeyi riyaseti tarafından3. Kolordu kumandanlığına; Gönderilen şifrenin aslını göstermektedir. 27 Mart 36 Vesika No: 346. Kor. K. Selahattin Beyefendiye; Nizip-Kilis ve Antep cihetlerinden alınan son malûmata nazaran Fransızların bir taraftan Ayıntapdaki kuvvetlerini takviye ettikleri ve diğer taraftan Ayıntap Tealİi îslâm Cemiyetinin Fransız Amalineçalıştıkları, her ihtimale karşı Maraş'ta 9. Alayın kâmilen içtimain münasip görmek teyiz: Zatıalilerinizcede de tasvip buyrulduğu takdirde iktisasını emir ve ifadesiyle neticesinden malumat ita buyrulmasını rica ederim. 27/Ruhi Heyet-i Temsiliye Namına Anadolu Harekatı 4/5 M.Kemal 532 No.lu Vesikanın Açıklaması
13. Kor. K. Maraş-Antep ve Urfa livalarındaki olayları ve Fransız lar işgal silahlarını tecavüz ederlerse bu hal mütarekeye muhalif oldu ğundan askerin ateşle mukabeleye mecbur olması ihtimalini erkânı har-biyeyi Umumiye Riyasetine ve Harbiye Nezaretine arz etti. Erkan-ı harbiyei Umumiye Dairesine Diyarbekirden m/930 S.2 K. 10/3/36 Harbiye Nezareti Celilisine mevcut Şifre: Maraş-Ayıntap ve Urfa livaları bugün pek acınacak bir haldedir. Bu livaların Maraş harabeye dönmüş köyler, köprüler yıkılmış, Ticaret durmuş, Emniyet, can, mal ve Irz kalmamıştır. Bunun yegâne sebebi Fransızların işgali ve su idaresi Ermenilerin de İslamlar aleyhine tahrik ve etmeleridir. Milletin maruz kaldıkları bu tehlike karşısında Hü kümetin siyaseten bir tesir yapmadığım görerek kendi hukuklarını, can, mal ve ırzlarını bizzat müdafaaya teşebbüsleri en meşru bir haktır. Bu vaziyette Millete müdafaadan vazgeçiniz demek Ermenilerin silah intika mına Fransızların her türlü tecavüzüne, her şeyimizi teslim edin demek tir. Aza-yi bedeni kesilen bir adama bağırma, ağlama demek ne kadar Felsefeye mugayirse hukuku meşru asma ve namusuna, canına taarruz edilen bir millete de sükun tavsiyesi böyledir. Tavsiye edilse de dinlemez. Nitekim Urfa kıyamında vesaya mesmu olmuştu.

Bilakis Urfa’dan Bidecikten, Nizip’ten, Ayıntap’tan mütemadiyen Kuvayı milliye’den Top, ve silah ve cephane talep edilmiştir. Milleti müşkülatla düşürmemek için na sihat edilmiş ise de yine feryatları kesilmemiştir. Dün (sayfa 24 yazılacak) 356 nolu vesikanın açıklaması : (sayfa 24 yazılacak) Maraştan gönderilen kuvvetlerin Kuvayı Milliyenin bu vaziyeti İslaha kadar olacağını zannetmiyorum Her halde Maraş’taki kıtatten mühim bir kuvvetle top ileAyıntap cephesinemuavenetedilmesi elzem görülmektedir. Bu cephe vaziyetine esaslı bir surette takip ve alınacak Raporlara nazaran vaziyete göre en seri muavenetin ifasıhususunda emir veteminive işam mercudur. 4 Ruhi H.T. namına M.Kemal 362 No.lu Vesikanın Açıklanması: 13. Kolordu Kumandanı vekilinin bölgesi ahvali hakkında Heyet-i temsiliye Riyasetine gönderdiği Raporun suretini göstermektedir. vesikaNo: 362 Gayet aceledir, Diyarbekir 19/4/36 HeyetiTemsiüye Riyasetine :
1- Antep Mutasarrıfının 19 Nisan/36 tarihli telgrafı makam-ı âlilerinde yazılımdır. Akçakoyunlu, Nizip istikametinden Antep’e giden bin kadar Fransız kuvvetinin yollarında Kuvayı Milliye ile masaaleme ederek Antep’e muvasalatından şehri mevcut iki top ile bombardımana başlamış ve bir çok haneler, Hükümet binası tahrip edilmiş, şehir katiyven mukabele etmediği halde Fransız bayrağıyla tefrik edilen Ermeni mahalleri müstesna olduğu halde dahilde ve hariçten İslam Mahallerine Mitralyöz ve top ateşi tevcih edilmiştir. Ahalinin bir kısmı ve ekser memurun firar etmiştir, Mutasarrıf kendisiyle beraber bir kaç memur kaldığım ve şehre girilirse idareyi de ek almaları muhtemel olduğunu yazmakta ve Mügayir-i medeniyet olan bu tecavüzün itilaf mümesilleri nezdinde protesto edilmesini rica etmektedir. Bu hususun teminini heyet-i temsiliyeden rica ederim. Besni’de ihzar edilen 200 kişilik Kuvayı milliyenin tek bir cebel topuyla Antep’e sevki evvelce emredilmiş idi. Bu kuvvetin surati tahriki Kahta Hasmansur civarında Kuvayı milliye sevki 2.Kor.Ahzi askerine yazıldı. Urfa Kuvayı milliye kumandanında bir hafta evvel Nizip cihetinde zabitler göndererek Birecik, Antep yolunun teşkil edilecek Kuvayı milliye ile seddi ve Akkoyunlu istikametinden iz’acatta bulunması ve şimendöferin tahrihi emredilmiş idi Bu emir tekit edilmiştir. (26.sayfa 1.satır) bel topunun mahdut olması Urfadan 3 toplu bir bataryanın bulunması hesabiyle batarya göndermek İmkanı olmadığı merci olan 3. Kolordu 5/4/ 36 bildirilmiştir. Bu gün Kılmç Ali Beyden I7/Nisan/ tarihli Antepten Şahsıma hitaben yazılmış bir telgraf aldım. Antep vaziyetini izah ettikten sonra bunun manen mesulü yeganesi ben olduğumu söylüyor ve benim ihmal ve teseyyüp ve hıyanetle, Hamiyetsizlikle itham ediyor. Kılıç Ali Bey’in şahsını tanımıyorum. Fakat son telgrafına cidden müttesir oldum. Kendisine cevap vermeyeceğim fakat kolordunun vaziyet "L G F N H S N K" hali bugüne kadar Urfa livasında ve dahili propagandalara karşı vaziyeti dahiliyenin de müsadesi derece-i mesaisi tami-men neşredilen raporlardan müsteban olur. Bugün Urfa’da bir süvari alayıyla, bir tabur, 4 mİtralyöz ve 3 cebel topu vardır. Resül’ayından Urfa’ ya tekrar kaptırmamak İçin iki tabur ile beni ayın 24 ünde dün Urfaya tahrik edildim. Cizre’den Besni’ye, Çernişkezekten Resül’ayniye kadar Tulen, arzan geniş ve hatta enva-i propagandalara sahne olan bir mıntıkaya yayılmış zayıf mevcutlu Kolordu kıtaatın da asayişi dahiliyi bilen muhafazadan bir müşkülata uğrarken Urfa ve Suruç’a kadar yayılmış Kolordunun daha ziyade müşkülata düşürmüştür. vaziyete başka kolordu olsaydı acaba Antep’e tadar yayılabilirmiydi. Üçüncü kolordunun Maraş’a gönderebildiği kıtaat bence Tel’eb-yazı muhasara eden milli aşiretin Aneze Asairi taarruz ederek millileri hat boyunca ricatı mecbur etmiştir. Birkaç şifrede Emir Faysal’ın Fransızlarla uyuştuğuna dair olan İstihbarat ve istidlalatı arzettim. Bu hale göre Fransızlar kuvayı milliyeye ile Kilikyadan tardın müşkülâtı anlaşılır. Bu ahval zahir iken ahvali iyice takdir etmiyen Kılıç Ali Beyin sıkıştığı zaman uluorta zesandrazlık etmesi sayaneteessüftür. Merci olan 3. Kolordu ihtıratı lazımede bulunulmasını rica ederim. Aksi halde Kılınç Ali Beyin hiç bir telgrafını mıntıkam dahilindeki merakizde kabul etmem. Terbiyesini takınsın ve vazifesini ve merciini bilsin. Vaziyetimize göre mıntıkamızın bile ziyanını mucip hareket icrasına imkan yoktur. Numara 1162" 13. Kor. K. CEVDET

AVNİ EFENDİ

Salih zade ailesinden gelen Hüseyin Avni Efendi 1877 Nizip doğumludur ağzından alınan savaş öyküsü

şöyledir:"Beni asker'e aldılar 9 ay Şamda, 3 ay Beyrut'ta, 9 ay Cebali-Lübnan'da 6 yılda Medine de askerlik yaptım. Dönüşte İngilizlerin işgal ettikleri yerleri Fransızlara bırakmaları ile Antep savunmasında Fransız larla savaşmak zorunda kaldık. Nizip kuşatması başlar başlamaz Fransız - lar Nizip'ten 5 kişi alarak Antep'e götürdüler. Bunlar Avni Efendi. Rıza Efendi, Ali Şefik Efendi, Ali Kıza Aydeniz, Helvacı Şevki Efendi gibi memleketin eşrafından olan kimselerdi. Beş arkadaş 16 gün Antep'te tut-sak kaldık Daha sonra bıraktılar. Bu kez tutsaklıktan kurtuluşumuz halk tarafından türlü şekillerde yorumlanmaya sebep oldu. Bizi tekrar kuvvet lerimiz tarafından tutuklanarak Birecik'e götürüp göz hapsine aldılar. Antep'in Fransızlara teslim olması İle Urfa'ya götürdüler. Daha önce Kay - makam iken sonra da Urfa Mutasarrıflığına getirilen Münir Husrev Bey' in yanında bir müddet kaldık. Üç ay sonra bizi kefaletle bıraktılar. Yemende bulunduğum sırada İngilizlerin komutasında Araplarla ya pılan çarpışmada karargahımız yer değiştirdiği halde ben santralci olmam dolayısıyla yerimden kıpırdamadım. Birçok top ateşlerine hedef olmama rağmen bir sıyrık bile almamam Fahri paşa tarafından 3 kez taltif edil meme sebep oldu. Şöyle ki Terfî yem Onbaşı iken Çavuş ettiler, kuman dan Fahri paşa tarafından bir altın hediye aldım. Nikel harp madalyamı gümüşe çevirdiler. Bu arada Mekke Şerifinin oğlu Veysel Süveyş Kanalının savunması için 40.000 Tüfek, 50.000 Madeni Lira istedi. İstekleri temin edilir edilmez İngilizlere katılarak Mekke'ye kaçtı. Bizlerde Medine'ye giderek orada terhis olduk. Fakat derhal tutsak edilerek Mısır'a ora dan da daha kuzeye Delta bölgesindeki İskenderiye şehrine getirildik. Oradan deniz yoluyla Adanaya geldik. Fahri paşanın buyruğunda 6 yıl askerliğim sırasında Medineli Araplarla ufak tefek çarpışmalarımız oldu. İstiklal harbinde Yurdumuzun kurtulması için çeteler halinde katıldık.
Nizip 50 yıl önce bir nahiye idi. Avni efendi, zamanında Belediye Reisliğinde bulunmuş şehrin İçme suyu onun reisliği sırasında getirilmiştir. .

ÖĞRETMEN ŞIH ALİ RIZA AYDENİZ

1895 Yılında Nizip'te doğmuştur. İlkokulu Nizip'te Ali-ül-âla diploması alarak bitirmiştir. Orta tahsilini Nizip'te yapan Ş. Ali Rıza Aydeniz meslek tahsiline geçmeden önce, bu okullarda Arapça ve Farsça derslerle tahsil yapmıştır. Meslek tahsilini Halep Darül Muallimede yapmış olan Ş. Ali Rıza bu okuluda birincilikle bitirmiştir. Bu sırada 1330 yaka numarasıyla Askerlik için İstanbul'a sevk edilmiştir. Burada Alman Kumandanı Rabi'nin eğitimine katılmış ve altı ay içerisinde cepheye sevk edilecek Askeri eğitimi tamamlamıştır. Ş. Ali Rıza ilk cephe olarak Çanakkale'ye gönderilmiş ve katil Mustafa kumandasına verilmiştir. Genç öğretmen buradaki anılarım gözyaşları içinde büyük bir içtenlikle naklederken o günkü heyecan İçerisinde yaşıyordu. Düşman Çanakkale'de büyük bir hüsrana uğradı. Kaçan düşman çok sayıda taraftarını kaybetti. Burada bıraktığı erzak bizim Türk ordusuna bir yıl yetecek kadardı. Hiç kimse onlara el sürmemişti. Düşman her tarafı yakıp, yıkmakta idi. Burada benim sınıfım istihkâm idi. Çanakkale zaferinden sonra bizleri Galiçya'ya gönderdiler. Bu cephede bizim bölük istihkâm İşlerini yaptı ve geri çekildi. Galiçya cephesine bizleri Trenle naklettiler. Tuna'yı geçerken hepimizin kalbi çıkacak derecede çarpıyordu. Atalarımızın Türkülerini hep bir ağızdan göklere kadar yükselttik. Galiçya cephesinde Rus kuvvetlerini yenerek, Türk kuvvetini bir kere daha ispat etmiş olduk. Ruslardan 26 Top, binlerce silah ve cephane ile 10.000 esir aldık. En son bu cepheden birim istihkâm bölüğü ayrıldı, toplam bir yıl burada kaldık. Galiçya cephesinde bizimle beraber müttefiklerimizde güzel çarpıktılar. Bana bu cephede iftihar madalyası verildi. İstanbul'a dönüşümüz ile beraber bizi Halep, Şam üzerinden Hayfa'ya gönderdiler. Komutanımız Cemal paşaydı. Bu cephede bizler çok üstün doğuştuk. Yalnız bu cephemizdeki Harp sırlarımızı İngilizlerin gizlice aralarımıza soktuğu 60 kadar İngiliz kızı öğrenmişti. Filistin cephesindeki kuvvetlerimizin bozguna uğraması bir harp neticesiyle değil istin yıkılmayla olmuştur. Bozulan kuvvetlerimiz bir telaş içerisinde her yandan şuursuzca dağılmıştır. Dağılan askerleri gündüz İngiliz Uçaktan tehdit ederken gece de Arapların baskısına uğruyorlardı. Bizim Bölükteki Subayları İngilizler ayırdılar. Bizi toptan imha etmek istiyorlardı. Sebebim bilmediğimiz bir nedenle sonradan bundan vazgeçen İngilizler bizleri Kahire esir kampına götürdüler- Kahire'de bizim Türkleri diğer esirlerden ayırdılar içinde bende dahil olmak üzere 1700 esir'i İngilizler Kunsina'daki esir kampına naklettiler. Kampta her çeşit serbestliği bize tanımışlardı. Bizlere bir esir muamelesi yapılmıyordu. Bu bir nevi kendi uluslarını sevdirme oyunu idi. Hatta dini ibadetimiz için Cami dahi mevcuttu. Kampta çok yüksek bilgili Türk büyükleri de vardı. Tam bir Türk'tük vakarı içinde kampta 360 gün kalmıştık. Ben burada Fransızca ve İngilizce de öğrendim. Bizleri kamptan serbest bıraktıklarında Türk topraklarına dönülmemek şartıyla nereye gideceğimiz soruldu. Herkes istediği yere gitmekte serbestti. Ben kamp suresince onların takdir ettikleri maaşımı da aldım. Dönüş için Halep'e gitmek isteyince trenle bizleri

naklederken, hiçbirimizi trenden indirmiyorlardı. Burada Arapça bilme biraz olsun benim işime yaradı. Bir yolunu bularak trenden kaçtım, yolu gayet iyi biliyordum, benim gibi kaçak binmiş Türklere kılavuzluk ettim. Hiç bir Arap köyüne uğramamak üzere gece çölde yol alıyorduk. Çöl gündüz çok sıcak ve ölümle doluydu. Bu suretle çöl'ü geçerek Hülmen köyüne geldik. Nizip'e gelince Birecik Kaymakamlığına Öğretmenlik için müracaat ettim. "O zaman Nizip Birecik'e bağlı bulunuyordu". Beni Nizip,te kapalı olan bir İlkokula verdiler. Burada maaşsız olarak göreve 1919 da başladım. Bir buçuk yıl görevden sonra İstiklal savaşı sırasında okulu bırakarak çete teşekkül edip G.Antep'e yardıma gidiyorduk. Bir müddet sonra çete Kumandam Habeş efendi "Böler" gelerek bizden bilgi almaya başladı. Ne pahasına olursa olsun düşman'a bu mübarek toprakları vermeyecektik. Eldeki imkanlar dahilinde tüm Türklük benliği ile kalplerimiz, Allah'a yönelmişti. Bu hisler bize çok şeyler kazandırdı ve Nizip'te ki çetemize Rumevlek yöresinde kamp kurarak G. Antep'e Milis kuvvetlerine yardıma çalışıyorduk. G. Antep.te tarihin en önemli yurt savunması yapılıyordu. Bunu Fransızlar bir türlü hazmedemiyorlardı. Bizim çeteye Urfa ve Birecik'ten de katılanlar olduysa da sayımız yüz'ü geçmiyordu. Ballıkaya'da Fransızlarla bir çarpışmamız oldu. Habeş Böler'jn kuvvetleriyle beraber Karkamış'a gidildi ve tren köprüsü imha edildi. Bu çatışmalar sırasında beni okul açmam için geri aldılar. Okulu açtıktan sonra Fransız kuvvetleri NİzIp'e gelmişti. Hiçbir surette okul'a dokunmadılar. Hasta ve yaralı Fransız askerlerini okula yatırdılar. Bizde okulu Hamam Cami'ine taşıdık. Nizip'ten erzak tedarik eden Fransızlar bu arada hiçbir kötülükte bulunmadılar ve Fransız sevgisi aşılamak İçin iyi davrandıkları belli oluyordu. Fransız kumandanı okulu teftiş etti ve çeteyle çatışma sırasında Ölen 5 Fransız için 5 rehin Türk istediler. Bunların, içinde ben de vardım. Benimle beraber Avni Uygur. Hocam Şevki Pilici, Rıza Uygur da vardı. Dil bilmem birçok kolaylıklar sağladı ve aynı zamanda arkadaşımı da ölümden kurtardım. Fransızlar bizi antepte bir bodruma hapsettiler. Burası çok soğuk olması nedeniyle az kaslı soğuktan ölecektik. Ermenilerde Fransızlara yardım ediyorlardı. Bir Ermeni fazla para karşılığı bize yardımda bulundu. Oda şu idi: Soğuktan korunmamız için fahiş bir fiyatla bir yorgan satın almıştık. Ben bizi neden buraya getirdiklerini öğrenmek için Fransız garnizonuna bir dilekçe verdim. Bunun üzerine bize yiyecek bir şeyler verdiler. Sonrasında da Fransızlar bizi serbest bıraktılar. Nizip'e geri döndük. Yalnız Nizip'te bizlere karşı bir cephe alınmıştı. Fransızca bilmem onlara bilgi verdiğim kanısı uyandırmıştı. Halbuki birçok cephelerde Türklük ve vatan için ölümü göze alarak çarpıştım Bu olayı Birecik Kaymakam'ına şiirli bir dilekçe ile anlattım. Dara düştün diye Yılma düşünme. Uğraş, didin, çalış, ağla Belki seni tanırlar. Bir zaman yoldaşların, Sağlığını dilerdi. Yüce dağlar üstünde Cevdet paşa, Sağ elini sıkardı Hani hani bu emekler? Karanlığı ışık eden Tanrıya Yalvar yakın. Belki seni tanır. Konuşmamın sonunda öğretmen Ş. Ali Rıza Aydeniz eski günleri ve yeni zamanın yaşantılarını büyük bir anı olarak naklederken bir granit parçası gibi dimdik duruyordu. Biz Cumhuriyetimizin 50.yıl dönümü nedeni ile Türk gençliğine söylemek istediğiniz var mı diye sorunca **Daima Türkün vakarına yakışır bir tarzda hareket etmeliyiz. Milli giyim karakter ve hareketlerimizin muhafazası için gayret göstererek hep beraber ulusca çarpışmalıyız diyordu.**

HÜSEYİN EFENDİ SAYIN

1889 Doğumlu Nizipli Hafız Hocazade Hacı Ahmet efendinin oğlu Hüseyin Sayın 1923 te Ticaret'e başlamıştır. Ondan bu yana Fıstıkçılık yapıp Sabun ve Zeytin Yağı alışverişilede uğraşmaktadır. Milli mücadele yıllarındaki anılarını şu şekilde nakletti: Akçakoyun - Hülmen köyü arasındaki demir yolunu söküp Fransız ların bizden tarafa yürümelerine engel olmuştuk. Fransızlar Birecik'e gitmek isterken demir yolunu tahrip edilmiş vaziyette gördüler. Habeş Böler Turlu Köyünden Serto, Cidetlî Cemil Aydın Kerzin yolunda Fransız birlikleriyle çarpışmalar yapmışlardı. Bu çarpışmalar sırasında Sayın Hüseyin bey, kolundan yaralanmış Fransızlar da ağır kayıplar vermişlerdi. Fransızların cepheden bırakmış oldukları araçları Cemil Aydın toplayıp getirmişti. Aynı gurupla Birecik'te de Fransızlarla çarpıştık. Antep muhasarası sırasında adları önemli yer kaplayan çetelerden belli başlılar Şahin Bey, Aslan Bey, Ozdemir Bey tarafın dan Nizip'ten bizzat yönetiliyordu. Nizip'teki harekatı Kuvayı Milliye başkanı Hacı Mehmet Efendi ve çete başkanı Habeş Böler idare etmekteydi, Fransızlar Nizip'e girdiğinde Fıstık, Zeytinyağı gibi birçok ürünleri kuyulara döktürüp çürümelerini sağlamışlardı. Hatta bu arada Hacı Ahmet efendinin Gümüş bir Eğer takımını da soyarcasına elinden almışlardı. Her ne kadar ırz ve Namus'a tasallutları yoksa da herkes ailesini başka yerlere göndermişlerdi. Yine bu sırada Fransızlarla yapılan çarpılmalarda Hüseyin Efendinin koluna isabet eden bir kurşun kemiğe dokunmadan çıkmış ve bir ermeni tarafından tedavi edilmiştir. Hacı Ahmet efendinin 23 Mavzerine

karşılık Fransızlar son model silahlarla donatılmış idiler. Zenginler hiç bir maddi fedakârlıktan kaçınmıyorlardı. Gelen misafirler Hacı Ahmet Efendinin evinde ağırlanıyordu. O sırada gelenlerin arasında Çardaklı Mustafa Kökmen "Ağa" da bulunuyordu. Nizip ve Antep müdafaası bu evde görüşülüyordu. Bir Derleyici olarak yaşı ilerlemiş Sayın Hüseyin Bey'e Atatürk ve Cumhuriyet'i sorduğumuzda hıçkırarak şöyle diyordu : "Atatürk ve arka daşlarının Cumhuriyet'i ilan etmeleri bizde sonsuz bir sevinç yaratmıştı. O karanlık Günler bir daha dönmesin Cumhuriyetimizin 50. yıl dönümü kutluluk ve mutluluk getirsin 1920 yılında 5.000 nüfuslu Bireciğin bir nahiyesi olan Nizip Atatürk ve onun getirmiş olduğu Cumhuriyet sayesinde bu duruma gelmiştir.

KASIM BÖLER

80 yaşlarında fakat oldukça dinç, sağlam, yapılı bir ihtiyar kendisi ve çevresi hakkında ağzından dinlediğim olay şunlardır. 1926 yılında C.H.P başkanı Kılıç Ali Paşa merkezden gelip bizi teftiş etti. O sırada C.H.P il başkanı Hüseyin'incioğlu idi. Kılıç Ali Paşa Hasan Efe ile benden 100 altın lira istemiş, fakat ben kendisine bu parayı temin edememiştim. O bu duruma çok içerlenmişti. Kasım Bey altın temin edemeyince 1930 yılında partiden ayrılmıştı İ946 ya kadar hiç bir parti ile İlgim kalmamıştı. 1946 da D.P heyeti müteşebbisi olarak siyasi hayata tekrar başladım. Necip Mahmut Uygur, Sabri Atalay, Berber Halîl Süral ve bunların dışında 5 kişilik gurubu mey dana getirmek için Halfetili Dursun Hanımı da idare heyetine aldık. Nizip ve çevre köylerde D.P teşkilatını kurduk. Kaymakam Şahap Fındıkoğlu zamanında C.H.P liler tarafından partinin açılmaması için tehdit edildik. 1955 yılına kadar D.P de çalıştım 1955 ile 60 yılları arası D.P den Belediye Reisi seçildim. 1960 yılında inkılap oldu bende ondan buyana tekrar siyasi hayattan çekildim. Bu zaman zarfında malım ve mülkümde çalışmaktayım.

NİZİP SAVAŞI (Milli Mücadele Yılları)

Antep'in Fransızlar tarafından işgali sırasında kadının biri çocuğu ile birlikte hamamdan gelirken işgalci yabancılar kendisine sarkıntılık etmişlerdir. Halk duruma büyük tepki göstermişti. Olaya karışanları Fransızlar teker teker tutukluyorlardı. Bunun üzerine bir çok Antep'li yurtsever örgütlenerek işgalcilerle silahlı uğraşa katılmaya karar verdiler. Örgütün yönetim kurulu şu kişilerdendi.: Çiftçizade Ferit, înco Hüseyin, Pazarbaşh Nuri, Kahraman Hacı, Mehmet Ali Efendi, Hurşidin oğlu ibrahim Bey gibi.Hurşidin oğlu İbrahim bey çevreden yardım istemek amacıyla Nizip'e gönderilmiş ve durum Habeş efendiye anlatılmıştı. Habeş efendi Nizip'in tanınmış ailelerindendi. Hafız hoca oğlu Hacı Mehmet efendi, Hacı Ahmet efendi, Hacı Abdi oğlu Nimet efendi, Maruf Bey Habeş Efendi tarafından çağrılmıştı. Evdeki tartışmalarda Kur'anı Kerim üzerine and içilerek Antep'e madden ve manen yardım edeceklerine karar verilmişti. Dolayısiyle bunlar da Nizip'te yönetim kurulu olarak İşe başlamışlardı. Habeş çete reisi olarak tanınmıştı. Bunlar Silah ve Erzaklarını halktan topladılar. Alış verişlerde Antep'e yardım kasdıyle % 5 oranında bir vergi hazırlanmıştı. Bazı gençler silahlandırılarak çeteler kurarken bazılarıda onlara silah yardımında bulunuyorlardı. Silahların çoğu Halep'ten temin edilirdi. Bu araç ve gereçler deve sırtında Hasırlara sarılmış olarak Halepten getiriliyordu. Habeş efendi çevresinde 300 - 400 kişilik güçlü bir çete olduğu halde Antep'e yaşdım için harekete geçmişti. Bizim Nizip çetesiyle Fransızlar arasında Kilisecik, Ikİzkuyu, Nurdana ve Dülük köyünde haftada iki üç çarpışma olurdu. Bu arada Antep'e de 100 kişilik bir gönüllü çete göndermiştik. Fransızların Halep'ten gelen erzak ve ihtiyaçlarını Akçakoyun İstasyonunda iniyordu. Akçakoyun'da Fransızların bir de taburu vardı. Antep'te 'Fransız ve Ermeni karışımı 10.000 kişilik seyyar bir kuvvet Akçakoyun'a gelerek erzaklarını alıyorlardı ki tam. bu sırada Habeş efendi ve Kilis kuvvetlerinin saldırılarına uğradılar. İşgalciler bozguna uğrayıp dağılırken yine bu sırada 5. Fırka kumandanı Kenan Bey "Paşa" bizim çetelere yardım etmek için Aıntep cephesine gelmişti. Çetelerle Kenan Bey'in kuvvetleri birleşerek İkizkuyu'nun
bataklık bir yerinde Fransız seyyar kuvvetlerini pusuya düşürerek çok acı bir şekilde bozguna uğratmışlardı. Bunun üzerine Fransız seyyar kuvvetleri Nizip'i bir kaç defa işgal ettiler. Kuvayı Milliye merkezinden bize bir tane top gönderdiler. Fakat bu top ancak bir defa patlayabil. O patlama sırasında Fransızlar) güç duruma düşürdük Fakat ikinci kez topu kullanmak olanağı yoktu. Çünkü atar top bozulmuştu. Daha sonra hafif silahlarla savaşmaya başladık. Fransızlar birşey elde edemeyeceğini anlayınca Nizip'ten çekildiler Bu arada Hacı Ahmet Hüseyin Efendi kolundan yaralandı. Yine bu çatışmalar sırasında Fransızların Kale - Nizip arasındaki bıraktıkları cephane çetelere dağıtıldı. Kuşatılmış olan Antep halkına devamlı yüz - yüzelli yükü Merkep un ve bulgur gönderildi. Habeş

Efendi çetesi Fransızlara hücum ederek cepheyi yararak ganimet ve erzakları Antep'e gönderdi. Yine bu çarpışmalar sırasında Akçakoyun'da bulunan Fransız kuvvetleri çeteler tarafından tutsak edilerek teslim bayrağım çektirmeye mecbur edildi. Bu sırada iki tane Fransız uçağı bizim çetelerin üzerine bomba attılar. Arkasından Fransızların Karkamış'a yakın Keklice köyünde güçlü bir kuvvetin bulunduğunu haber aldık. Nizip çetesi burayı basmak için Kıvırcık köyüne gelerek Sefil Ahmet oğlu Hanifi Çavuşu değişik kılıkla yumurta ve yoğurt satmak üzere Keklice köyüne gönderdik, Hanifi Çavuş üstüne aldığı görevi yerine getirmiş ve bize katılmıştı. Fakat bizim gece karanlığını bekleyeceğimiz bir sırada 10.000 kişilik Fransız gücünün Birecik üzerine yürüdüğünü haber almıştık. Keklice baskım ertelenerek Birecik'in yardımına koşulmuştu. Birecik ve Nizip kuvvetlerinin toplamı 700 - 800 kişi arasındaydı. Oysa Fransız ordusu 12.000 kişiydi. Aramızda 200 metrelik kadar bir mesafe vardı. Bir sürü gibi üzerimize gelmekte olan Fransızların topu ve Mitiraliyöz ateşlerine karşılık ellerimizde sadece haf İf Tüfekler vardı. Geri çekilmek zorunda kalmıştık. Bu çarpışma sırasında Nacar Hamil, Mehmet Emin oğlu Mustafayı kaybettik. Daha önce kuşatmamızda bulunan Fransızlar Birecik kuşatmasını Bıraktılar. Bu çarpışmalarda halk hiç bir şey esirgemiyordu, On yaşındaki çocuk bile heyecanla cepheye koşmak istiyordu. Yine Birecik kuşatması sırasında Hami Salih, Habeş efendiye şöyle seslendi. "Kendine acımıyorsan oğluna acı oğlun tüfek namlusunda uyuyarak Fransızlara bakıyor. Çocuk uyur vaziyettedir". Babamın cevabı şu oldu, "Burada hepimiz vatan müdafası için toplanmış bulunuyoruz, Cepheyi kim terk ederse tüfeğin ağzını ona çeviririm Salih Ağa bu iş bük arkasında adam olmaya benzemez". Nihayet Memleket kurtuldu Cumhuriyet'in ilanını sevinçle karşıladık, Atatürk'ün hareketleri çok yerinde idi. Daha çok harf ve kıyafet inkil abını Nizip'li olarak yerinde bulup Antep ilinden önce bu devrimlere uyduk. Son alarak gençlerin yapmış oldukları olayları iyi bir sonuca bağlanmasını istiyorum.

MAMADO "MAHMUT KARAYILAN"

1885 doğumlu eskiden Antep'e şimdi Nizip'e bağlanmış Peşke Binam Köyündendir. Binam vadi içinde güneye yönelmiş Rişvaıı oymağından geldiklerini İddia eden bir Kürt aşiretidir. Köyde Mamadoyu bulup konuştuk. Bize olağ anüstü bir misafirperverlik gösterdi. Milli mücadele yıllarındaki çaba ve uğraşlarını şöyle sıraladı. : Bizden önce hemşeriniz prf, Hüseyin Cahit Tanyoldan bu köye iki kez gelmişti. izlenimlerini I. Ü. E, Fakültesi yayınlarında Sosyoloji dergisinde anlatmıştı, Peşke Binam 42 yıl önce kurulmuştur. Eskiden aşiretin kışlak olarak kullandığı bir yerdir, ilk kez Hüfreler yapılarak geçime elverişli olan bu köye yerleşilmiştir. Yaylakları Elbistan ve Malatya'dır, Oymağa bjr klsmı Cingife kazalında bulunmaktadır. Onlar da Karadağ'a yaylamaya çıkarlardı. Ben oymağın reisiyim ve anılarım şunlardan ibarettir. 20 yaşındayken askere gittim askerliğim bitmeden kaçtım, sonra da teslim olmadım. 1. Dünya savaşı sırasında zamanımın çoğu pağlarda geçti fakat hiç bir zaman Eşkiyalık yapmadım. Çünkü 1. Cihan sayası sırasında gerekse kurtuluş savaşında Eşkıyanın bize verdiği zarar dış düşman lannk inden daha az değildi. O sırada Tahtik köyü yakınında Mille-möho eşkiyaları bir köyü soyup suçu benim üzerime atmışlardı. Aslında ben Araplarda idim. Üç dört gün sonra köy zabıta kuvvetleri tarafından sarıldı, fakat beni tutamadılar. Bu olaydan sonra dağa çıkarak eşkiyalık yapmaya mecbur oldum. Antep'teki Jandarma Yüzbaşısı Esat Bey bana bir mektup göndererek çevre halkının benden şikayetçi olduğunu bildirip, oraları terketmemi istiyordu. Bunun üzerine Malatya toprağına giderek Söğütlü köyüne yerleşmeye karar verdim. Bir kış orada kaldım sonra Kadirli köyüne giderek orada eşkıyaları izleyen Kadir çavuşla tanıştım. Benim asker kaçakı olduğumu hiç kimse bilmiyordu. Kadir çavuş'ta beni Malatyaya çağırarak ikinci İnzibat kumandanı Ahmet Ali Bey'Ie görüştürdü. O sırada Antep ile Malatya arasında eşkıyalık yapan ve çevrenin Mal, can ve Irzına saldıran 200 kişilik çetesiyle Bozan Ağayı ve Memoyu İzlemek için altı arkadaşımla birlikte bizi silahlandırdılar. İhtiyaçlarımı temin için bana bir de Emirname verdiler. Bozan ağa ve çetesiyle 12 kez çarpışmamız oldu. Bu çarpışmalar sırasında onlar çok kayıp verdiler. Hereke mevkiinde yapılan çarpışmada Besnili Haçı Halil, Bozan Ağa ve kardeşi Seydo başta olmak üzere 40 kişi kadar ölü verdiler. Daha sonra çete dağıldı. Bu tarihlerde "31 Ekim 1918 de Mondros Mütarekesi imzalanmış, mağlup olan Müttefiklerimizle birlikte biz de savaşı kaybetmiş oluyorduk", Anadolunun İşgal edilen diğer yerleri gibi Antep'te İngilizlerin payına düşmüştü. Daha sonra İngilizler yerlerini Fransızlara bıraktılar. Bizler düşmanı Antepten çıkarmak amaciyle Binam, Keret, Hıyamj Elhacı, Çanakçı, Zerdegüm, Karakoç, Kalesakız, Tokdemir köyleri olarak 200 kişilik bir çete kurduk. Arkadaşlarımla birlikte Antep'te çınarlı cephesine katıldık. Antep'te Fransızlarla bir kaç kez çarpıştık. Nizip'in Çanakçı köyünden İbrahim oğlu Kadir çapan yanımda vurulup yaralandı. Daha sonra

beylerbeyi köyüne çekildik. Orada karargah kurup geceleri Fransız çemberini ateş açarak kayıplar verdiriyorduk. Benim çetelerimden biri şimdiki mezarlık olan yerde Fransız bölüğünü yararak Antep*e girmeyi başarmıştı. Bu girişte Fransızların bir makİnah tüfeği de bizde kalmıştı, Antep'te heyet-İ merkeziye ile görüşmemiz sonucunda bizleri Akçakoyun istasyonuna gönderdiler, Heyet-i merkeziye şu kişilerden meydana geliyordu. Başkan Ferit Bey, Şaban Hafız Bey, Çiftçi Mehmet Ali Bey, Kahraman zade Hacı Bey, Hacı Halı t oğlu Sadık Bey, Inco Hüseyin Bey'den ibaretti. Ben çeteleri alarak Akçakoyun'a gittim. Karayılan'da Kersentaş'a geçti, Akçakoyun'da Nizip çetelerinin başında Habeş efendiyle birleştik.Fransızlarla yaptığımız çarpışmada 3-4 şehit verdik. Hala orada bir tepe "Mamado Tepesi" diye anılmaktadır. Benden ayrılmış olan Kersentaş'taki Karayılan ve Habeş Efendiyle konuşup Fransızlara saldırmayı kararlaştırdık ve Akça-koyun'dan kalkıp Kersentaş'a doğru yol aldığım sırada düşman beni görmüş üzerime yaylım ateşi açmıştı. Tesadüf eseri atımı koşturarak isabet almadan kurtulduğum halde yine tesadüfen penceresinin önünde Mektup yazan birisi açılan ateşten isabet alıp ölmüştü. Daha sonra Habeş Efendi ve Karayılan'la birleşip karşı saldırıya geçmek isterken Karayılan'ın ve habeş Efendinin çeteleri dağıldığı için hücumdan vazgeçip Antep'e gittik. O gece orada kalıp heyet-i merkeziyeye görüştükten sonra sabahı tuz hanında buluştuk. Heyet-i merkeziyede todanan 350 kişilik gönüllü ile ben ve Karayılan Şahin Bey'e yardımcı olmak için kilis yoluna gönderildik. Şimdiki mezarı bulunan yerde karşılaştık, BİZİ sevinçle kucaklayıp gözlerimizden öptü. Çevresindeki çetelere nasıl davranacaklarını buyurdu. ŞahİnBey Karayılanla birlikte orada kaldı. Ben köprünün gün doğusundaki tepenin üzerinde savunma durumuna geçtim, O sırada Kilis yönünden gelip Antep yönüne geçmek isteyen Fransızlar'ı durdurmak için köprünün üzerine çıkıp "Ancak Fransızlar cesedimi çiğneyerek Antep'e geçebilirler" dedigi sırada açılan bir yaylım ateşiyle vuruldu ve orada şehit oldu. Şahin Bey, cesur, oldukça duygulu ve içli bir kahraman idi. Bizler elimizdeki ilkel silahlarla kendimizi koruyamayacağımızı anlıyarak geri çekildik. Bu sırada atılan bir top güllesi benim poşum ve giysilerimi parçaladığı halde önüme saplanıp patlamamıştı. Topun düşmesini çok yakından gördüğüm için gözlerim bozuldu ve bir hafta bakamadım. Böylece gerisin geriye çekilirken arkama düşen bir güllenin fırlattığı taş belime çarpıp beni yıktı Arkadaşlarım, ilk önce beni ölmüş sandılar fakat ölmedim. Orada bir hayli kayıp verip kalanlarla Antep'e döndük. Bu sefer karargahı Bedir köyüne kurduk. Mıntıka kumandanı Hüseyin Hüsnü paşayla karşılaştık. Ordan gereken yerlere hjiçurn ediyorduk. Hatta hücumlardan birisinde 8 Fransızı öldürdük. .Bizi sabaha kadar top ateşine tuttular. Fransızların Akçakoyım yönünden ilerlediğini haber alan Hüseyin Hüsnü paşa bizi Celal beyin bulunduğu Sinan köyüne gönderdi. Biz Ballıkuyu tepesinde Habeş Efendinin çeteleriyle birleşip makinalı tüfekleri kurduk. Makinalar bir kaç mermi sıktıktan sonra durdu, bizde tüfekle karşılık vermeye başladık. Fakat toplarla Fransızlara karşı ateşe geçince tutunamayıp Sinan köyüne Celal Bey'in yanına gittik, O gece köyde kaldık. Hüseyin Avni paşa da yanımıza geldi. Oradanda Hüseyin Avni paşa Bedir köyüne döndü. 9. Fırka kumandanı Mehmet Hayri Bey Hüseyin Avni paşaya haber göndererek beni istemişti. Bende çetemi alıp Mehmet Hayri Bey'in yanına Göksünlü köyüne geldim. Mehmet Hayri Bey eşkıyaların izlenmesinde beni görevlendirdi. Eşkiyaları ortadan sildik. O sırada Fransızlarda Antep'i kolayca alamayacaklarını anlayarak işgali Antep üzerinden kaldırdılar. Yukarıdaki yaptıklarımızın hepsini memleketimin kurtuluşu için yaptım. Şimdilik bir Gaziler cemiyetimiz var. En büyük avuntumuz o günlerden sağ kalanlarla oturup anılarımızı birbirimize anlatmak oluyor. Bu güne kadar çok güçlükler ve yoksulluklar çektim. Fakat Devletten yaptıklarıma karşılık bir şey istemedim. Yeter ki yurdumuz bağımsız, güçlü ve sağ olsun. Cumhuriyetin 50. yılının gelecek kuşaklara mutluluk getirmesini dilerim.

21.9.1973 Tarihi Itibariyle Nizip İlçesi Kaymakamlar

Sahip Bey 1/3/1926- 22/8/1927

Recai Bey 24 9 1927 - 12 2 1929

Hayri Bey 16 4 1929 - 9 9 1931

Şemsettin Akan 14 2 1931 - 22 1 1936

Arif Dayanç 22 1 1936 - 22 8 1937

Cevad Yurttaş 29 5 1938 - 4 8 1942

Eşref Aykut 26 9 1942- 3 2 1945

Şahap Ural 12 4 1945 - 18 10 1947

İbrahim Er 8 6 1948 - 9 9 1949

Tevfik Akkutay 2 1 (yarim birakilmis)

KAYMAKAM SEFER CANSU

1931 Yılında Samsun'un Bafra kasabasında dünyaya geldim. İlk ve orta tahsilimi orada yaptım, Liseyi Samsunda bitirdim. Babam Un ve Zahire üzerine tacirlik yapardı. Asıl amacım Kaptan olmak idi. Fakat sonradan Mülkiyeyi tercih ederek Siyasal Bilgiler Fakültesini bitirdim. Samsunda Kaymakamlık Stajyerliğimi tamamladım. 25. Dönem Kaymakamlık kursuna devam ederek oradan mezun oldum. Staj sırasında Hukuk Fakültesinin fark derslerini de vererek Hukuk Diplomasını aldım, ili çektiğim kurada Malatya'nın Erguvan ilçesine atandım, 4 aylık bir zamandan sonra askere gittim. Asker dönüşü Tokat'ın Artuva ilçesine tayinim çıktı. 1960 devriminde oradaydım. Devrimden sonra Erbaa İlçesine tayin oldum. Oradan da mahrumiyet ilçe hizmeti yapmak üzere Tunceli'nin Mazgirt kazasına tayin oldum. 2 Yıl orada kaldıktan sonra Patsa, Ulu bey, Kuyucuk, Urla ilçelerinde bulundum, Fatsa'da iken 2 ay süre ile ayrıca Kuyucukta görevli iken 1 yıl süre ile Bati Almanya'ya Staj görme amacıyla Bakanlık tarafından Avrupa'ya gönderildim. Şimdilik 14. 8. 1972 den beri Nizip'te görevliyim. Evli 2 çocuk babasıyım. Cumhuriyet'in 50. yıl münasebetiyle Yurt düzeyinde bütün il ve ilçeler kendi çapında parlak bir Zafer kazanmak amacıyla hareketli bir çalışmaya gireceklerine inanıyorum. Yarım kalan eserlerin bazılarını bitirdik. Bir kısmımda 1974 te Diteceği kanısındayım. 50. Yıl dönümü münasebetiyle ve Nizip'in Mülkiye Amiri olarak 50 köye elektrik istedim, 10 köyede daha okul yapılacağım ve 1974 e kadar biteceğini sanıyorum. Devlet Yatırım planında bulunan Pratik Sanayii okulunun yapımına 1973 yılında başlayıp, 1975 yılında biteceği kanısındayım. Ayrıca 6 Milyonluk yatırındı 400 Öğrencili Sanat Okulunun yanı sıra 16 Dershanelik Lisenin açılması da tasarı içindedir.

21.9.1973 Tarihi Itibariyle NİZİP İLÇESİ BELEDİYE BAŞKANLARI

1- Haci Mehmet Sayın
2- Sait Ali Okan
3- Şerif Sayın
4- Avni Uygur
5- izzet Oğuz
6- Muhittin Sayın
7- Necip Mahmut Uygur
8- Kasım Böler
9- Kaymakam "1 Yıl"
10- Necip Mahmut Uygur
11- Ahmet Öğüt
12- Osman Sayın.

OSMAN SAYIN

1938 Nizip doğumlu, ilk ve orta tahsilini Nizip'te yaptı. Lise tahsilini Gaziantep Ticaret Lisesinde yaptıktan sonra, İstanbul İktisadı ve Ticaret İlimler Akademisinden 1964 yılında mezun oldu. 1964/66 yılları arasında askerlik görevini yaptıktan sonra 1968 Haziranında yapılan mahalli seçimlerde C.H.P. den adaylığını koymuştur. O tarihten bu yana Belediye Başkanlığı görevini yerine getirmektedir. Evli bir çocuk babasıdır. Belediye hizmetlerinde dış mahallelerden merkeze gelme politikası takip edilmiştir. Elektrik, kanalizasyon, su gibi alt yapı tesisleri tamamen ikmal edilmiş olan kazamızın Amerikan ihtiyaç fazlasından temin edilen yol makineleriyle stabilize hale getirilmeyen yol bırakılmamıştır. Karayolları - Belediye İşbirliği sayesinde Belediye başkanlığım sırasında 22 Km. lık şehir içi asfaltı da yapmıştır. Ayrıca 5.750.000 keşif bedelli 50 dükkan 36 büroluk iş hanı ve Belediye hizmet binasıyla 800 kişilik modern belediye sineması Cumhuriyetimizin 50. Döneminde halkımızın hizmetine açılacaktır 1.000.000 TL. lık soğuk hava deposu inşaatı ikmal edilerek 1973 yılı başlarında hizmete açılmıştır. 30.000.000 TL. yatırımlı temeli atılacak olan Erkek Sanat Enstitüsü yapımı için 26.000 M. karelik arsa Milli Eğitim Bakanlığına bağışlanmıştır. 4.500.000 liraya çıkacak olan belediye oteli ihaleside 1973 yılının sonlarında yapılmış olacaktır, iller Bankası vasıtasıyla askeri alanın yerini 2.100.000 Lira değerinde 16 dershanelik bir lisenin yapımı için Bayındırlık Bakanlığına baş vurulmuştur. "Bu hizmetlerim az da olsa göz dolduruyorsa kendimi mutlu hissederim." diyor Osman Sayın.

BARAK VE BARAKLILAR

Dünyanın bugünkü umumi şeraiti ve asırların
Dimağlarda ve karekterlerde temerküz ettirdiği
hakikatler hayalperest olmak kadar büyük hata olamaz.
Tarihin ifadesi budur, timin aklın, mantığın ifadesi de böyledir. Barak sözcüğü Nizip ilçemizin Suriye ile sınırlı güney bölümü akla gelir Bu yere Barak ovası da denir. Barak'ı coğrafi bakımından şöyle sınırlayabiliriz. Doğusu Fırat, Batısı Sasur suyu, Kuzeyinde ılçemn daghk bölgesinin güney etekleri, Güneyinde Suriye ile Türkiye'yi ayıran Tren yolu ile çevrili bölgedir. Toprak adını, üzerinde oturan Barak topluluğundan almıştır. Bu toprağa Baraklar yerleşipte bu büyük oymağın adını almazdan önce hangi adla anılmış olduğunu henüz tespit edemedik. Barak'ın bir çeşit tüylü köpek adı olduğu söylenir. Sayın Prof. Faruk Sümer'in bu kaydına karşılık araştırıcı arkadaşlarımızdan emekli Öğretmen Sayın Ömer Özbaş bu açıklamaya ek olarak "Çok eski ve yaygın bir efsaneye göre de gerçek Barak bir kuş yumurtasından çıkarmış. Akbaba kocayınca sonunda iki yumurta yumurtlar bunların birisinden Barak çıkarmış" diyor. Rahmetli Ali Şahin ise: "Barak Kurt başı anlamına gelir" diye adlanışı Ergenokun destanına bağlıyor. Barak sözcüğü kişi adı olarak da kullanılmıştır. Barak Hacip Barak Han, Barak Baba, Barak Reis gibi isimlerde kullanılmıştır. Barak Hacip Karahitay sülalesinin kurucusu, Özbek hanlarından birinin, Moğol hanlarından ikisinin adı Barak handır. Bir Selçuk Prensi iken Moğollar elçi olarak gönderilen Barak baba ve Yunus Emrenin Şeyhi Taptuk Emre Barak oymağından dır. Rahmetli Ali Şahin'e göre Hacı Bektaş-ı Veli İle Sarı Saltuk'da Barak oymağına mensupturlar. Yine Prof. Sayın Faruk Sümer Barak oymağının adını bir kişiden aldığı kanısındadır. Türkmenler daha doğrusu genel olarak Türkler Nizip çevresine ne-zaman gelmişlerdir? Türkler islamiyeti 8. Y. Yılda kabul etmeye başlamışlardır. Bundan sonraki Türkleri Abbasi Oğullan ordusunda Asker olarak görmekteyiz. Bunda Emevi saltanatının devrilmesindeki Türklerin büyük rolünün etkisi vardır. Hatta Harun Reşit bir Türk kızıyla evlenmiştir. Halife olarak gördüğümüz 3 oğlundan Mutasını Türk kızından olmadır. Bu sırada Bağdada o kadar Türk gelmiş ki bu kentin kuzeyinde Türkler için Samarra adında bir kent kurulması zorunluğudoğmuştur. Öbür yandan Abbasiler kuzey sınırlarında Bizans'la olan sınır bölgesinde Cundal Avaşim adında yeniden örgütlenen askeri bölgeler meydana getirmişlerdir. Bu bölgelerden ikisi Dülük ile Raban "Araban" dır. Abbasi ordusunda bulunan Türk askerlerinin bölgemize ta o zaman geldikleri anlaşılmaktadır. Bu arada Nizip çevresine de geldiklerinden şüphe yoktur. Bu güçlü tahmine karşılık Türkmenler Alparslan komutanlarından Gumüştekin Afşin'in ordusuyla birlikte bölgemize gelerek Dülük, Araban ve Nizip'i fethetmişlerdir. 1066 tarihlerinde oluşan bu fetihten beş yıl sonra Malazgirt zaferiyle Anadolu'nun kapısı açılmış, Haçlı savaşlarından sonra burada Nizip'te olmak üzere bütün Anadolu hızla Türklerin, daha doğrusu Türkmenlerin eline geçmiştir. Böylece Barak'ta saf bir Türkmen yurdu olmuştur. Ancak Barak'ın bu ilk Türkmen halkı hangi boy ve oymaktan olduğunu şimdilik kestirmek zordur. İkinci konuya gelince : Türklerde ve şüphesiz "Türkmenlerde de aileler obaları, obalar oymakları, oymaklar boyları, boylar uluslar da elleri meydana getirmektedirler Öyle sanıyorum ki bu ayrımın toplumdaki sınırı sabit

değildir. Bir aile veya oba zamanla kalabalıklaşarak kollara ayrılmakta boy, ulus, el haline gelmektedir. Nitekim kaynakların aynı topluluk için verdikleri bu ayrım adları birbirini tutmuyor. Bir topluluğa birisi boy derken öbürü oymak, başka biri oba diye nitelendiriyor. Seri mahkeme sicillerinde oba, oymak karşılığı cemaat, taife sözcüklerinin kullanıldığı, daha büyük ve kalabalık topluluklarada Aşiret, Kabile, Kavm denildiğini okuyoruz. Bu nedenle yazımızda kaynakların ifadelerine uyarak Barak'lar için boy, oymak, oba dediğimiz olacaktır. Barak'lar Türkmen olduklarından şüphe bulunmayan Dülkadirli ulusunun, Cerit boyunun bir oymağıdır. Sayın Prof. Dr. Faruk Sümer Barak'tan oba diye bahsediyor. Bu deyimi yukarıdaki açıklamamıza göre değerlendirmek gerektir. Bir boy olarak kabul edilen Cerit ise bölgemizde "Cerit Obası" diye anılmaktadır. Buna göre oba denilen bir topluluğun bağlı olduğu daha büyük bir toplulukta böylece oba diye anılmış oluyor. G. Antep - Adana - Kahraman Maraş yol ayrımından başlayarak batıya uzanan Adana yolu üzerinde bulunan Şeyhli Ceridin köyüne kadar olan arazi bölümüne "Cerit arası" denir. Burada 24 Oğuz boyunun adlarını taşıyan Bayatlı, Çavdar "Çavdur Çavundur" köylerinin bulunması dikkat çekicidir. Baraklar'ın Sivas bölgesinde iken 1688 de Başka oymaklarla birlikte ekinlere zarar verip köyleri yaktıkları, 1690 yılında yine başka oymaklarla birlikte Avusturya savaşına çağrıldıklarını Sayın Prof. Dr. Cengiz Orhonlu kaydetmektedir. (S.41)

Çevre Türkmenlerinin sözlü destanlarına göre 4.000'i Abdal denilen Davul Zurnacı olmak üzere 84.000 evlik Türkmen topluluğu Horasandan kalkarak önce Sivas dolaylarına, sonra Yozgat'a gelerek yurt tutmuşlardır. Yozgat'ta devlet postasını soyulması olayından ötürü bir Türkmen beyi tutuklanmış, Oymak beylerince verilen karar gereğince topluca eyleme geçerek tutuklu kurtarılmış, bu olay nedeniyle Devlet güçlerinin harekete geçtiği haber alınınca topluluk Yozgat'ı bırakarak yönlerini güney'e çevirmiş hızla uzaklaşmışlardır. Arkalarından Osmanlı komutanı Kadıoğlu Yusuf paşa'da izleyerek gelmiş, kalabalık Türkmen topluluğuyla çarpışmayı göze almamış, onları Urfa nın güneyinde Fırat kenarında Culap denilen bölgeye yerleştirmiştir. Hikaye eylediğimiz bu halk söylentisine karşılık resmi belgelerden Öğreniyoruz ki : Yerleştirmenin bir amacı da Arabistan'dan göçerek Suriye çölüne gelen, Anadolu sınırlarına dayanarak soygunculuk ve çapulculukla asayişi bozan Aneze, Tay ve başka Arap oymaklarına tampon durumdadır. Nitekim Culap yerleşmesinden sonra Türkmenlerle Araplar arasında bir çok çatışmalar olmuştur. Culap iskânında Belih suyu kenarında yerleştirilen Beydilı oymağıyle komşu oları Boz - Ulus Cerid'inin bir oymağıda bulunmaktadır. Bu yerleşmeden sonra çıkan olayların hikayesinden anlıyoruz ki, adı acıklanmıyan bu Berid obası Baraktır. Culap'a yerleştikten sonra bir çöl iklimi hüküm süren bu yere bir türlü ısınamayan Türkmenler kaç kez bulundukları yerleri bırakarak kuzeyin dağlık bölgelerine kaçmışlar, her defasında geri kondukları yerlere tekrar çevrilmişlerdir. Sözlü göç destanında Yozgat'tan gelişlerinde ve Culap'ta Türkmen topluluğunun genel başkanı olarak nitelenen Feriz bey'in iran'a göçüşü dikkat çekicidir. Ancak Feriz bey'in ayrılışı, yalnız Culap'ın alışmadıkları çöl ikliminden değil, birde özgür bir yaşantıdan sonra disiplinli bir düzene girmesiyle de yorumlamak gerektir. Türkmenlerin gerek temelli olarak Culap'dan ayrılmaları gerekse yaz aylarında kuzey'in yaylalarına gidiş ve dönüşlerde yolları üzerinde bulunan ekinlere, bağ ve bahçelere zarar vermeleri, soygunculuk yapmaları Hükümetin müdahalelerini gerektirmiştir. Hükümetin müdahalelerinden asayiş düşüncesi kadar bu Türkmen topluluğundan alınan Vergilerin Üsküdar Atik Valide Sultan Vakfına ait bulunması, yerlerini terketmeleriyle bu vergilerin toplanamaması nedeniyle Vakıf gelirinin azalmasına da etkisi vardır. (S.42) Türkmenler Culap'ta da rahat durmamışlar, boy beylerine Mütesellimlere karşı gelmiş, Şehir ve kasabalara baskın yapmış, Kervanları soyarak yol güvenliğini bozmuşlar. Bu durum sürdüğünden topluca bir arada bulanmalarının bunda etkili olduğu da düşünülerek dağıtılmalarına karar verilmiş ve buna Halep valisi Abbas Paşa görevlendirilmiştir. Abbas paşanın orduyla eyleme geçmesi sonucu Culap darmadağın olmuştur. Türkmenlerin sözlü destanlarında Culap'a geliş gibi ayrılış'ta halk ozanlarının bir çok şiirlerine konu olduğu gibi bunlar Türkmen Müzik Sanatçıları tarafından bestelenmişlerdir. Culap'dan ayrılan Barakların buradan şimdiki bulundukları yere geldikleri anlaşılıyor. Büyük Barak topluluğu bir çok kollara ayrılıp ayrı ayrı adlarla anılmışlardır. Araştırıcıların bu konuda ki yaptıkları ayrım ve verdikleri bilgiler birbirini tutmuyor. Gaziantep eski ilk Öğretim Müfettişlerinden rahmetli Ali Rıza Yalgın'ın tespit ettiği Barak obası 12 dir adları şöyledir.
1. Halidi
2. Kürdili
3. Eseli "isalı"
4. Tiryakili
5. Göğebakan

6. Ali Idrisli
7. Hacı Kasımlı
8. Melecanlı
9. Çokşuruklu
10. Marzıbalı
11. Çayrazlı
12. Kara Kozaklı
Prof. Dr. Tanyol başka bir ayrım yapmıştır. Sayın Tanyol Barakları önce 4 kola, sonra bu 4 kolun da herbirini bölümlere ayırmıştır. Ayrıca her bölümün bulundukları köylerede işaret etmiştir. Şöyle ki :
A- Abdürrezaklı :
1. Kasımlı: Suriye'de oturmaktadırlar.
2. Mahmutlu: Hülmen, Seydimen. Keçili, Nonu, Mülk, Kargamış.
3. Tiryakili: Hülümen, Seydimen, Keçili, Nonu, Mülk, Kargamış.
(S.43)
4. Çayrazlı : Elifoilu, Çiftlik.
5. Göğebakan:Kılcan.
6. Ali İdrisli İdrisli olmalı Hülümen, Tutluca, Ekizce, Antep, Humeylisi, Tüzel, Güneyse Mülk. köy!eri.
B- Kurdili
1 Boz Muratlı: Girlevik, Mercihamis. Tüccar "'Ticar olacak"
2. Kızılcaşar: Kirkiz, Nizip Hülümeni, Kayşöğlu, Danaoğlu, Tabya, Kubbin, Toru Mahmut, Hezimoğlu,Çirkiş, Bozaliöğlu.
3. Bayındır: Aşağı Bayındır, Yukarı Bayındır, Yazır.
4. Geçili: Tilhabeş, Mihrap, Dazhüyük, Söğütlü, Kersentaş
5. Sürkızıllı: Girlevik, Mencihamis, Ticar.
6. Karabacak: Dazhüyük, Söğütlü.
7. Mayabazlı: "Mazbalı" A.Rıza,Yalğın'ın Marzıbalı ,dediği kol
C- Torun oyrmağı
1.. Osman uşağı. Kefrik.
2. İnal uşağı. Ağcaköy, Germiş, Çokşuruk, Alagöz.
3. Halit uşağı. Kefrik köyü.
4. Hacı uşağı. ,. Mizirin, Keferşiyh, Humus, Balgır Totun, kersentas.
5. Muharremli. Mizirin, _Akkuyu köyleri.
Ç- İseli Oymağı:
1. Karakozak:Çakıroğlu, Kıvırcık, Eminlik, Karacurun, Zöhrecik
2. Adıklı: Şera, Şemik, Düveyli, Karaağaç.
3. İseli.İzan, Kürep, Kurucahüyük, Münise.
4.Kuzanlı : Dokşuruk.
5. Karaman uşağı:Kürep_köylerinde. Rahmetli Yalğın'ın ayırımı ile saiyın Tanyol'unki karşılaştırılırsa görülür ki birinde oymak ve oba olan, öbüründe tersine yeralmışlardır.
24 Oğuz boyundan biri olan Bayındır, Kürdili oymağına bağlı bir kol olarak gösterilmiştir. (s.44)
Rahmetli Ali Şahin'in ayırımı Rıza Yalgın'ın ki gibi onikilidir.
Şöyledir:
1- Tiryakili
2- Tarun
3- İsalı
4- Çokşuruklu
5- Kasımlı
6- Kahramanlı
7 - Mahmutlu
8- Abdurazaklı
9- Taburlu
10- İnallı
11- Karakozaklı
12- Göğebakanlı Rıza, Yalgın 'ın ayırımında yer almış bulunan Kürdili ve. Çayrazlı bu ayırımda Baraklar'dan öbür Türkmen oymaklarından biri olarak Mütalaa edilmiştir. Hacı Kasımlı, Kasımlı olarak alınmıştır. Öbür yandan R. Yalgın da bulunmayan Torun, Kahramanlı, Mahmutlu, Abdurazaklı yer almıştır. Bütün bunlar gösteriyor ki boy, oymak ve obaların ayırımında kesin bir ölçü yoktur. Baraklar

bölgemizdeki Beydili oymakları gibi, törelerini unutmayan ulusal varlıklarını yakın zamana kadar saklamış bulunan su katılmamış bir Türkmen topluluğudur.

KAYNAKLAR

1 - Oğuzlar "Türkmenler" Prof .Dr. Faruk Sümer. A. Ü. D. T. C. Fakültesi yayınları Sayı: 170
2- İslam Ansiklopedisi, CİIt: 2'
3- Türkiye Tarihi YıImaz Tuna, Cilt: 2
4- Cenupta Türkmen oymak1arı. Cilt: 1 A. Rıza Yalgın
5- Güney Anadoluda Beydili. Türkmenleri ve Baraklar. Eski Milletvekili Ali Şahin
6- Türkmenler ve Baraklar Ömer Özbaş
7- Çevremizdeki Türk göç ve İskanlarına dair notlar. Prof.C.Tanyol Sosyoloji dergisi 1952., Sayı 7, 8, 9
8- Osmanlı İmparatorluğunda aşiretlerin iskan siyaseti ,Prof. Dr.Cengiz Orhonlu.
9- Selçuklular Tarihi, Türk İslam medeniyeti Prof. Dr. Osman Turan. S.45

TAŞBAŞDAĞI

Kayseri'nin Erciyesi, Bursa'nın Uludağı, Gaziantep'in Sofu, Dülük Babası varsa Nizip'inde Taşbaş dağı vardır. Gerçi Taşbaş'ın ne Erciyes gibi sürekli karı Dumanı, ne Uludağ gibi çam ormanı Sof gibi havayı ozanlaştıran doğal makinesi, ne de Dülük gibi yaşı ta Etilere kadar uzanan ve her dinde karşımıza ayrı bir aziz olarak çıkan babası. Ama bunlara karşılık Taşbaş yamacında güzel bir Pınar'a, yaz kış yemyeşil Kur'an bitkisi zeytin ağaçlarına, Bizanslıların meyvesinden seks macunu yaptıkları Fıstık ağaçlarına sahiptir. Bir gün gelecek müteşebbis Nizipliler, pınarın çevresini güney'in Revaçta bir eğlenme ve dinlenme yeri, turistik bir site haline getireceklerdir. Nizip'in güneyinde ki Barak nasıl adiyle, folkloruyla ben Türk'üm diyorsa, Taşbaş'ta ben de öyleyim diye ses veriyor. Dörtbin'i Abdal olmak üzere 84.000 Türkmen evi tut beni Anadolu diye Horasandan yola çıktıkları zaman aralarında "Taşbaş" Adında bir oba bulunuyordu. Taşbaş, Bozok'a bağlı 24 Oğuz Boyundan biri olan Beydilli'nin Oymaklarından Karaşeyhli'nin bir Obasıdır. Önce Sivas, sonra Yozgat'a gelen büyük Türkmen göçü Yozgat'tan sonra yönünü Güney'e çevirmiş şimdi Suriye sınırları içinde bulunan Culup'a yerleştirilmişlerdir. Başları Oymak yasasına bağlı, yaşantıları Kışlak ile Yaylak arasında geçtiğinden Culupta ki sürekli yerleşme yaşantısından usanmışlar yazları kuzeyde ki yaylalara göçüp kışları geri dönmeye başlamışlar, İçlerinde dönmeyenler de olmuştur. Taşbaş Ovası bu gidiş gelişlerin birinde bir Fırat'a öbür yandan Barak ovasına bakan bu tepeye konarak Türkmen adeti üzerine adlarını bu dağ'a vermişlerdir, Taşbaş adı şöyle bir Hikayeye de bağlanmaktadır:
Vaktiyle yedi kız kardeş odun toplamak üzere bu tepeye çıkarlar bir aralık yedi atlının kendilerine doğru geldiklerini görür, korkarlar. Yüzlerini ve ellerini göklere çevirerek Tanrıya seslenerek eğer bunlar kötü niyetle geliyorlarsa kendilerini taş et diye yalvarırlar.' Adamlar kötü niyetli olduklarından kızların duaları kabul edilir. Atlıların yediside hemen taş olurlar. Bu efsaneyi kızların kendilerinin tas edilmenin yolunda yalvardıkları, kızların taş oldukları, biçimde anlatanlar da vardır. Bu taşların üst bölümleri eskiden tam kafa biçiminde imiş. Bundan ötürü tepeye Taşbaş adı verilmiştir. Sonra doğal etkilerle bu durum kaybolmuş. Taşbaş tepesinde, kayalar üzerinde at ve köpek ayağına benzeyen izler bulunmaktadır. Bunların islam Dininin ilkmüezzinlerinden Bilal-i Habeş-i nin At ve Köpeğine ait bulunduğuna inanırlar. Bu nedenle halk tarafından Kutsal yerlerden biri olarak nitelenir.Tanrıdan bir dileği olanlar, burada kurban keserler. Bu dilek dilemede çocuk isteyenler çoğunluğu teşkil ederler. Hatta erkek çocuğu olanların adını Bilal veya Habeş loyarlardı. (S.46/47)
C. C. Güzelbey

KARKAMIŞ TARİHİ HAKKINDA

1953 senesi kazılarında bulunan çivi yazılı vesikaların neşri sayesinde Karkamış şehri tarihi hakkında bilgimiz bir hayli artmıştır. Eski şarkın en büyük şehirlerinden biri olan Karkamış Carabulus" şehri harebeleri Bağdat demir yolu Türkiye hudutlarını. Fırat kenarında kestiği noktadabulunmaktadır. Hudut o şekilde çizilmiştir ki şehrin batı kıyısındaki kapı ile iç şehir Türkiye hudutları içinde, dış şehir ise Suriye'de kalmıştır. Eski Karkamış şehrinin emniyeti

Mezopotamya, Anadolu ve Kuzey Suriye memleketleri arasındaki kervan yollarının kavşak noktasında bulunmasından ileri gelmekte idi. Bundan dolayıdır ki 1876 senesinde İngiltere'nin Halep konsolosu bulunan Skeneilk defa harebelerdeki yazılı kitabeleri buluncabir çok araştırmacıların dikkatini çekmiştir. Bu arada British müzesi tarafından yapılan araştırmalardaçeşitli mimar ve heykeltıraşlı parçalar tespit edilmiştir. Bundan bir müddet sonra yine 1912 yılında British müzesi tarafında yürütülen kazılar 3 yıl devam etmiştir. Ancak 1920 yılında politik nedenlerden dolayı bu bölgedeki Arkeolojik araştırmalara son verilmiştir. Bu sıralarda Anadolu'da Kurtuluş savaşının şiddetli oluşu Arkeolojik kazıları bir müddet için aksatmıştır. Daha sonra Mr.Dvid Hogorth bu bölgedeki kazıları yeniden başlatmış ve C.Leonard Woley tarafından devam ettirilmiştir. (S.47)
Vaziyet-i umumiye, idare ve sevk mesuliyetini deruhte edenler en mühim hedefe ve en yakın tehlikeye mümkün olduğu kadar yakın bulunur yeter ki bu tekarrüp vaziyeti-i umumi-yeİ nazardan mahcup bırakacak derecede olmasın.
ATATÜRK
Bu kazılardan elde edilen genç Hitit'in muhtelif safalarına ait olan Ortostadlar ve Heykeltraşlık eserleri bu gün çeşitli müzelerin en kıymetli eserleri arasındadır.
I) Jucihn Gorstang-The Hitit Empire, Landon 1929 S. 237-262-282-297
Bu kazılar neticesinde Karkamış şehrinin daha neolotik devirlerden meskun olduğunu gösteren vesikalar bulundu. Fakat şehrin en parlak çağının yaşadığı M.Ö. 2.000 yıllarında çıkan vesikalarla anlaşılmıştır. Bugün burada küçük taşlar üzerinde çıkan yazıların birçokları henüz okunmadığı gibi bir kısmınında okunabilmesi için Karkamış'ın 2.000 yıl tarihi için Hitit, Mısır ve Mari arşiv vesikalarından faydalanıldığı gibi M.Ö. I. bin yıl tarihi içinde Urantu devleti ve Asur imparatorluğu devri vesikalarına baş vurmak gerektir. M, Ö. 2,000 YILINDA KARKAMIŞ ŞEHRİ Çivi yazı vesikalarından Karkamış şehrinin adına ilk defa Mari Arşivi vesikalarında rastlanmıştır. Hammurabi devrinde Karkamış Mari'ye tabi bir şehir olduğu anlaşılmaktadır. Yine Hammurabi devrinde kuzey Suriye'de müstakil bir şehir Krallıkların mevcut olduğu malumdur. Hammburabinin Mari'yi zaptettiğini biliyorisek'de Babil Kralının Karkamış ve Hale şehirlerine karşı durumu meçhul kalmaktadır. Hammurabi sülalesine son veren Hitit kralı I. Murşil'in Babil'e giderken Halep gibi Karkamışı'da zapt etmiş olması kati bir delil mevcut olmamakla beraber muhtemeldir. Zira I. Hattuşil zamanında konu olan "Urşu'nun muhasarası" metninde Karkamış şehri Halep ve Zarwar şehirleri ile beraber Urşu'nun mütefiki olarak görünüyor. S(48)
I Murşil'in katlinden sonra Hitit sarayında birbirini takib eden saray facialarının yüzünden Hitit devleti tekrardan nüve sahası içine çekilmeye mecbur kaldığı zaman, Hiksos istilasından yeni kurttulan Mısır Firavunları tehlikenin geldiği Suriye, Filistin karayollarına hakim olma gayesiyle Asya'ya birçok seferler yapmaya başlamışlar, uzun zaman Mısırlıların hakimiyetinden sonra Karkamış 3. Tutmosis' in halefleri kuzey Suriye'ye ehemmiyet vermediklerinden bütün kuzey Suriye şehirleri gibi Karkamış şehride Mısır hakimiyetinden çıkmıştır. Zira bu sırada ön Asya memleketleri yeni bir Hind - Arigöçlerine sahne olmuştur. Bu göçlerin tevlit ettiği karanlık çağda M.Ö.15. asır Mitani devleti hakimiyetini kabul etmiştir. Bunu da Ugarit arşivlerinden Öğrenmekteyiz
HİTİT İMPARATORLUĞU ZAMANI
Karanlık çağı takip eden Amarna devrinde M.Ö. 1400-1350” tarihi kaynaklar yeniden akmağa başladığı zaman yine Hitit devletinin kurucusu 1.Şupiluliuma'nın eski Hitit devletinin kuzey Suriyede kitarihi haklarını talep ettiğini görüyoruz. Nitekim ananelerinde 8 günlük bir muhasaradan sonra Karkamış'ında zaptedildiğini ve buraya oğullarından Bijassili'nin tayin edildiği anlaşılmaktadır. 2. Murşil'in Arzawa seferine iştirak etmek üzere yolladığı kuvvetlerin Sallape şehrinde Hitit ordusuna iltihak ettiğini daha sonra büyük kral ile beraber Hepat yortusunu kutlamak üzere gitmiş olduğu Gizzuwat'na daolduğunu bunun üzerine 2. Murşil'in yerine onun oğlu Prens Sarrumay'ı tayin ettiren Murşil ananelerde bilmekteyiz. Boğazköy vesikalarında da Karkamış kralıdenilen birTuthalia ile oğlu Halpahis'le bahsedildiğini çoktan beri malumdur. Muvattali zamanındaki Karkamış kralına gelince bu devirden kalma Hitit vesikaları az olduğu için Karkamış'ın bu devirdeki durumu meçhul kalmaktadır. Ancak Muvattali'den evvelki ve sonraki Karkamış kralları malum olduğundan bu devir için Hitit vesikalarından Karkamış Kralı olarak iki isim vardır: Bunlardan birisi Sahurunuva dıgenTesup tur.
M.Ö. I. BİN YIL'DA KARKAMIŞ
Bu suretle M. Ö. 12. asır başlarına kadar gelmiş oluyoruz ki, bu devirde Ön Asya memleketleri üzerinden bir tayfun gibi geçen Ege göçleriyle büyük Hitit devletide yıkılmış bulunuyordu. Ege

göçlerinin sebep olduğu karışıklıklar dindikten sonra Karkamış tahtala Hitit kral sülalesine mensup olan ailenin hakim olduğu söylenilebilinir. Gerçi bu Karkamış kralları Hitit büyük krallarının adlarını taşımıyorlardı Fakat göçlerden evvel yaşayan kralların Tesup'la Hurice adlarıyla hâla devam etmektedir. S(49)
Mesela Bu devirde Asur krallığı I. Tıgletpileser "M. Ö. 1116-1090" Akdenize kadar gittiği bu seferden dönerken Büyük "Hattik kralı Nirıi-Tesupuda vergiye bağladığını" anlatmaktadır. Onuncu asırda Asur vesikalarının Karkamış krallarından Sanğana ve Pisiris' in son Karkamış krallarından olduğunu Öğrenmekteyiz. Böylece M.Ö. X. asrın başlarında konulan Luhas sülalesinin kurucusunu tanıyoruz. Fakat başka bir Karkamış abidesi üzerinde kendisini aynı zamanda "öküz'ün başı ve ayağı" İdeoramların ile gösterilen bir şey kralı sağım veren Sasa isimli bir Karkamış kralı daha tanıyoruz. Luhas sülâlesi zamanında 6 tane kral başa gelmiş bu kralların da I. Luhas'ın yukarıda adı geçen Karkamış Stelinden tanıyoruz, Karkamış şehrinin merdivenli kapısının iki tarafında duran Aslanlardan soldakinin üzerindeki kitabe ile de 2. Luhas' ın sağ taraftaki Aslan üzerindeki kitabe ile de 2. Luhas'ın babası Asatuwatimais'e ait olduğu yapılan kazılarla anlaşılmıştır. Aynı surette çıplak kabartması üzerindeki Kitabe aynı krala ait olduğu anlaşılmaktadır. Luhas sülalesi içinde İnşaat faaliyeti hakkında en çok bildiğimiz olan kral 2. Luhas'ın oğlu Katuvas'tır. Bu kral bizzat kendi kabartmasını yaptırdığı gibi yanında icraatı'nı anlatan bir kitabe bırakmayı da ihmal etmemiştir. Karkamış' ta bu gün meydana çıkarılan şehir kapılarını Reliefli Ortüslat'larla tezyin ettiren bu kral ayrıca "Aslanın Firtına Tanrısı Mabedi" ile meşhur merasim yolunuda inşa ettirmiş ve birde annesi Anas için bir hilani kapı inşaatıda yaptırmıştır. "M. O. X - IX Y.Y" Luhab sülalesinden sonra Karkamış, Asur Uraltu krallarının hakimiyeti altında yaşamıştır. Sonunda Assur kralı Sarğon yalnız kral ailesini esir etmekle ve mabetlerdeki bütün altın ve gümüş eşyayı alıp götürmekle kalmamış, bütün şehir halkım da Deportatine mecbur ederek Karkamış şehrine Asurluluları yerleştirmeyi başarmıştır. Sarğon'un halefleri zamanında artık Karkamış'ta bir Asur eyaleti olarak bahsedilmektedir. Bu suretle Neolotik devrinden beri meskun bulunan ve 2. bin yılda kuzey Suriye'nin en büyük şehirlerinden biri olan Karkamış şehri I. bin yılda bir taraftan Assur, diğer taraftan Urartu ve Firyg krallarının taziki arasında siyasi varlığını Sarğon zamanında da koruduktan sonra M. Ö. 7. asırda bir Assur vilayeti haline girmiştir.

-- KARKAMIŞ KAZILARINDAN ÇIKARILAN ESERLER --

Karkamış kazısı sırasında Hitit imparatoru devri mezarlarından çıkarılıp kaçırılmış altın hey kelçiklerin sayıları on kadardır. Şimdi İngiltere Brilish müzesindedir. Eserler Hitit imparatorluğu devrine ait "M.Ö. 1300" s.(50)
S.(51) ilk satır ince yaprak seklinde akından olup kakma olarak başka eşyalar üzerine yerleştirilmişlerdir. Bir tanesi ise Altın figürüdür. Bu eserler dünyanın ay nı zamanda British müzesinin en önemli eserleri arasındadır. Genç Hint devrine ait Karkamış savaş arabası; *(Karkamış´ta bulunmuştur.)* Gaziantep müzesinde de sert taştan Ortostad Dik düzgün duran taşparçası M.Ö. 800 yıllarına aittir. Üzerinde törene iştirak eden bir insan tasviri vardır. Genç Hitit devrine aittir. S.(51)

BELKIS HARABELERİ

Belkıs il merkezine 52, Nizip'e 10 kmuzaklıktadır. Roma ve Bizans devir eserlerine geniş ölçüde rastlanmaktadır. Arkeolojik yönden büyük değerler taşıyan merkezlerden biridir. Fakat bu güne kadar Arkeolojik bir kazı yapılmamış, ancak etrafındaki köylüler tarafından yapılan iptidai kazılar neticesinde bir çok eserler tahrip edilmiş, bir kısmı da elden ele satılarak yurt dışına çıkmaktadır. Buradan çıkan kıymetli; eserlerin halen İtalya, Fransa, "Luur" Berlin, Ankara, İstanbul ve Gaziantep müzelerini süslediğine şahit oluyoruz. Belkıs'a ilk girişte, harebelerin tam ortasından Roma devrine ait lahit (Belkısta bulunmuştur) yükselen sivri tepe yolumuzu keser, Size maziden bir şeyler verecekmiş gi bi, kendine doğru çeker. Butepenin başında,ağzıve duvarları kırmızı S.(52) boyalı harç ile sıvalı altı tane su kuyusu veyahut halkın degimine göre havalandırma delikleri vardır. Şehir kalıntısı tepeyi kucaklar gibi çevrelemiş Şehri dolaşan muhtelif büyüklükte ve genişlikte su yolları tarihi sırtlamış gelen köprü kalıntıları. Zamanında barınak olarak kullanılan ma ğaralar yerli halkın köşk diye adlandırdığı, Roma devrine ait bir saray Roma devrine ait, bir senato üyesi heykeli (Belkıs) kalıntısı. Su sarnıçları, hamamlar, heykeller mağaraların_ duvar ve kapı. üstlerine işlenmiş insan ve kartal kabartmaları. Taşlar üzerine yazılmış, Latin yazıları.

Mezarlardan çıkan cam şişe, toprak kaplar ve mozaikler S.53
Roma devrine ait, bir senato üyesi heykeli (Belkıs)
Hepsi birbirinden güzel ve kıymetli. Fakat çok bakımsız. Tepeye çıkılınca, her şey her yer ayaklarınızın altında kalıyor. Kuzeyden güney'e ince bir sicim gibi uzayıp giden Fırat, arda kalan bu viranenin eteklerini yalayarak süzülüyor. Tek teselliyi onun soğuk dudaklarından buluyor, Belkıs. GAZİANTEP MÜZESİNE NİZİP VE BELKISDAN GELEN ESERLERİN LİSTESİ. HEPSİ ROMA DEVRİ'NE AİTTİR" Tahtta oturan başsız erkek heykeli "Env. No: 2850" Belkıs'ın hekim deresi mevkiinden getirilmiştir. Tahtta koltukta oturur ve kucağında çocuğunu tutar vaziyette tasvir edilmiş kadın heykeli "En No: 3553" En No: 3535 En No: 4118 Belkisdan getirilmişlerdir. Keriç taşından yapılmış ayakta duran senato üyeleridir. En No: 3518 Oturan erkek heykeli: Belkisdan bir mağarada bulunmuştur, Kireç taşı. En No: 1961 Niş içinde kabartma olarak yapılmış birsenato üyesi. Belkıs hekim deresinden. En No: 2204 Niş içinde erkek tasviri bulunan küçük bir mezar Nizip'ten En No: 6201 Kolossal -Büyük- heykel kollan bacaklar ve baş yok Belkıs hüyügünden getirilmiştir. En No: 3526 Çelenk üzerinde kartal bulunan mezar steli. Kireç taşından ve Belkıs hüyügü eteğinden getirilmiştir. Roma devri mezar stelîni, Tilbaşardan. Lahit üzerinde çelenkler taşıyan Eroslar ve Meduza başlan "Korkunç Yaratıklar" Bulunmaktadır. Belkıs Hüyügü eteğinden getirilmiştir. Lahit üzerinde çelenkler taşıyan Eroslar "Gençlik tanrıları" ve meduza başlan tasvir edilmiştir. Nizip - Tilfar köyünden. Karı koca yanyana mezar stelleri kireç taşından Belkıstan getirilmiş Roma devrine aittir. Kan koca ve çocuklan yanyana mezar stelleri Romalılar devrine aittir. Mermer ve kir eç taşından, Roma devrineait iki heykel parçası da yine Nizip bölgesinden gelmiştir.. S.(54)

TİLBAŞAR KALESİ (Tilbeşar tılbaşar Tilbaşer Tılbaşer)

Oğuzeli kazasının güneyinde ve kasabaya 10, Nizip'e de 30 km. uzaklıktadır. Bu kalenin eski adı Turbessel'dir. Bu isim zamanla değişik söylentiler neticesinde bu gün Tilbaşar haline gelmiştir. Burası Cortanay eyaletinin merkezi idi. Bu kalede, Odessa Prensleri tarafından inşa edilen şatolardan bugün hiç bir eser kalmamıştır. Bu kasabada Orta Çağda Suriye Yakubilerinin bir Psikoposluğu bulunduğunu Colonix Prankues Ray, eserinin sayfa 322 sinde belirtmektedir..
Fransız yazarlarından Babtistix, bu kale hakkında şöyle yazar: Tilbaşar, Halep ile Birecik arasındaki eski bir kasaba ve kaledir. Tilbaşar ile Birecik arasındaki uzaklık 10, saattır. Bu yolun 3 saatını pamuk, tütün ve pirinç ekili vadiler de geçirdik. Ondan sonra arazi dağlık, kurak ve yerleşiksiz, insansızdı. Tilbaşar'a 5 saatlik bir mesafede Nizip isminde Fakir bir Türk köyü vardır. Burada bir saat sonra Mursal kasabasına varılır. Bu iki köy sultana ait ve Maraş paşalığına bağlıdır. Nizip köyü ismini taşıyan bir dağ'ın eteğindedir. Bu dağ Toros sinsilesine ait Karadağın bir koludur. Karağın adında küçük ve, sarp sahilli bir ırmak Nizip'in güneyinde Fırat'ın batı kıyısına kadar uzanan geniş bir vadi vardır. Bu vadide Barak adında Ziraatla uğraşır bir Türkmen köyü vardır. Tilbaşar'dan Antep'e kadar beş Fersahlık bir uzaklık vardır..
Sultan Mesut 1149 senesi 11 Eylülünde Maraş' a geldi oğlu Kılıç Arslan kısa bir muhasaradan sonra burayı aldı..
Bundan sonra Sultan, Turbesseli muhasara etti. Burası çok müstehkem bir kale idi. Bizzat Jecelin "İkinci jecelin" in konuğu buradaydı- Turbessel de Turbessel kasabası, ermeni, Frenk ve Suriyeli Hıristiyanlar tarafından savunuluyordu. Selçukluların yapmış oldukları kuşatma içinde kalanJacelin ümitsiz bir halde, ellerini göğe kaldırarak, kale duvarları üzerinde Allaha dua etti ve buyruk altları ile düşmanları önünde ağladı. Fakat Selçuklular "burayı almağa muaffak oldu..
Nurettin, Mahmut. zamanında Antep, Dülük ve Tilbaşar adlarına sık sık rastlanır. Nurettin Mahmut, Hicri 546 – Miladi 1150 yıllarında jacelin ile savaşa tutuştu. Türkmenler, Jacelin'i avlanırken yakaladı; 4 Mayıs l150 tarihinde Halep'e gönderdiler. Nurettin Mahmut ölünceye kadar Jacelini esareti altında tuttu ve bu esaret 9 yıl devam etti. Frenklerin, Tilbesselde mukaddes bir kilisesi vardı. Bu kilise uzun yıllar bayındın olarak kalmıştır. Kilise 1459 tarihinde harap olmuş. 1560 tarihinde Frenkler, Tilbaşar da ki bu kilisenin korunması için Türklere 5.000 altın vermişlerdir..
Bundan da anlaşılıyor ki Antep ve havalisi iki asır müddetle "1097 - 1200" daimi bir muharebe sahası olmuştur. Bu bölge, Türklere, Ermenilere, Frenklere Ve Bizanslılara geçmiş, fakat daima Türk idaresi burada hakim kalmıştır..
1833 Nisanında, yani Kütahya antlaşmasından beri Tilbaşar, Mısırlı Mehmet Ali paşanın kuzeydoğu sınırını meydana getirir. Bu hudut Sacır isminde bir ırmakla sınırlı çekilmiştir. Irmak Tilbaşar' ın kuzeyinden doğar ve Cerablusa yakın bir yerden Fırat'a dökülür. Mısır'ın paşası

Sacırın doğusahilinde yedigünlük bir karantina yaptı. Karşı sahilinde 15.000 Arap askeri çadırlarını kurmuştu..
Rivayete göre, Tilbaşar kalesi Antep kalesinden eskidir. Kuruluşu hakkında da hiç bir kayda rastlanmamaktadır. Kale, çok harap ve perişan bir durumdadır. Bu gün sadece bir hüyük olarak ovada sivrilmektedir. Surları ve Burçları yerle bir olmuştur. Yalnız kalenin kapısı olduğu, tahmin edilen bir iki basamaklı merdivenle, iki yanındaki taş yığınından başka bir dikili, taş görülmektedir. Bundan başka Tilbaşar kalesinin doğusuna isabet eden, şimdiki Tilbaşar mezrasında Belure Köyü" bir çok harabe ve kalıntılara tesadüf edilmektedir. Rivayete göre buralar çok eskiden İnceşehir adıyla anılan çok büyük sanayi ve ticaret şehri imiş Yine_ rivayete göre, Tilbaşar kalesinden, kalenin üç km.kuzey batısında bulunan Zeranba köyündeki değirmene gizli bir yol varmış... Kale muhasara edilince suyunu bu yoldan temin edermiş. S.(55/56)

RUM KALE.

Aşagı Fırat bölgesinde, Halfeti kazasiyle karşılıklı ve Elif istikametinden gelen Mercümen çayı ile Fırat nehrinin birleştiği yerde, Fırat nehrininbatı kenarında yüksek ve sarp kayalarla örtülü bir tepe üzerine kurulmuş müstahkem bir kaledir..
Güneyden Carabulustan itibaren Fırat nehri vadisini takibeden kaleler zincirinin bir halkasıdır. Batısını Mercümen kuzey doğusunu Fırat'a dayayarak kendisine kuvvet temin eden Rum Kale, emsali gibi çok metin bir yerde kurulmuştur. Tarih bize Rum kalenin, İsa'nın doğumundan 840 sene evvel Ajurluların baskınına uğradığını söylüyor. 3. Assaurnasırabel, Malatyadan Siverek ve Birecik kalelerinin zapta giderken yolu üzerindeki birçok kaleleri ezdikten sonra Rum Kale 350 müdafii île koskoca Asur ordusuna karşı koymak istemiş, nihayet çiğnenmiştir. Bu itibarla, şimdi gözümüzün önünde derin bir uykuya dalmış olan şu burçlar, bize 2700 senelik tarihten bir çok menkıbeler okumaktadır, Rum kale, zaman zaman Asurların, Urartuların, Partların, Romalıların, Sassanilerin, Arapların ve nihayet Türklerin eline geçmiş, Ara sırada kale müdafilerinin, fetihlere karşı isyankar hareketlerine sahne olmuştur. Bu itibarla Rum Kale, Fırat boyunca bir inci gerdanlık gibi dizilmiş olan kaleler manzumesinin nehirler arası hattına yöneltilen saldırmalarda bel kemiğini tutmuştur.
Kale, suyunu Fırat nehrinden temin ediyor. Bu maksatla, kurulduğu yalçın kayalar arasından nehre doğru meşkur bir merdiven uzatılmıştır. Merdiven o derece sanatkarane. o kadar tabiye kaidelerine uygun yapılmıştır ki hayret etmemek kabil değildir. Bazı tahkimat kaideleri vardır ki onlar binlerce sene evvelinden beri yaşamış ve her devirde askeri kıymetlerini muhafaza etmiştir. Işte Rum Kaleden nehre doğru, yukarıdan aşağı uzatılan taş merdiven de bu ezeli kaidelere uyan kıymetli bir eserdir.
Kale iki beden halindedir. Şimdi yarıya kadar toprağa gömülmüş kapıdan girilince hafif bir meyille kale meydanına çıkılır. Burada hala yaşayan bir çok yapı enkazı, su depoları göze çarpar. Kalede geçmişi hatırlatacak kitabe ve işarete tesadüf edilememiştir. Yalnız kale içinde ve doğuya bakan duvar üzerinde bir kadın kabartması ile altında latince bir yazı göze çarpmaktadır. Meydandan kuzeye doğru yürürsek uzun ve emniyetli bir yol bizi yukarıda bahsettiğimiz su merdivenlerine götürür. Merdivenlerin baş tarafından aşağıya baktığımız zaman Fırat nehrinin ayağımızın altında homurdanarak aktığını görürüz, insan buradan etrafı seyrederken gayri ihtiyari düşünceye dalıyor. O zaman gözlerimizin önünde harmaniyelerine sarılmış, ayakları sandallı bir asurinin, kah saçı sakalına karışmış eli kargılı bir Romalının, ince ve narin vücutlariyle kayadan kayaya seken bir iranlının, arkasındaki beyaz meşlahı ile suya gelen bir Arabın,en nihayet başındaki tunç miğferi, arkasındaki tel zırhı ile gazenfer bir Türk'ün dolaştığını insan görür gibi oluyor.
Kalenin 8 burcu, beher burcu iki kadı, muntazam mazgallı, doğuya ve kuzeye açılan kapısı gezmeğe ve görmeğe değer bir hali vardır.
Rum kale : Nizip'in kuzeyin de tahminen 50 km mesafede Meydana yakın Fırat vadisindedir. S.(57/58)

FISTIK' IN TARİHÇESİ

Osmanlı imparatorluğu devrinde Gaziantep mıntıkası Halep iline bağlı bulunuyordu. Bu zamanda

Fıstık ticareti de Suriye' li Tacirlerin elin de toplanmıştı. Fıstık Halep ve Şam'da mamul bir hale getirilerek Beyrut Limanından ihraç ediliyordu. Suriye' li tüccarlar vasıtasıyla muhtelif ülkelere sevk edilen bu milli mahsulün adı memleket dahilinde dahi Şam fıstığı olarak tanınmasına sebep olmuştur. Arap aleminde ise asıl menşe vilayetine izafeten Fıstık-i Halep" tabiri tercihen kullanılmıştır
Cumhuriyet'in ilanından sonra bu mahsulün en büyük alıcısı Suriye olmuş ve bütün dünyaya oradan ihracat yapıldığından dış piyasalara fıstığın bir Türk malı olduğu tanıtılmamıştır.
Birinci Cihan harbinden sonra Türkiye'den göç edip Suriye ve Amerika'da yerleşen ermenilerden bazıları, bu mahsulü Amerikan piyasasına tanıtmaya muaffak olmuşlardır. Gaziantep ve havalisinde Fıstık tacirine geniş ölçüde kredi sağlanmadığı için Suriye ermenilerinin bu icraatını kolaylaştırmış ve kendilerini bu sahada rakipsiz bırakmıştır. Bu gün alınan tedbirler sayesinde Amerikan piyasasıyla ve dîğer piyasalarla temasa geçilmiş yukarıdaki mahzurlar bertaraf edilmiş ve milli hasılatımız olan Fıstık dış aleme tanıtılmaktadır.
1939 yılında Gaziantep Fıstık üreticilerinin çabalarıyla bir Fıstık Kooperatifi kurulmuştur. Bilahare bu Kooperatifin benzerleri çevre il ve ilçelerde kurularak 1964 yılında hepsinin birleşmesi ile Güneydoğu Fıstık Tarım Satış Kooperatifi Birliği adı altında büyük bir kuruluş vücuda getirilmiştir.
Son yıllarda bu birlik bölgemizin Fıstık mahsulünü bütün dünyaya tanıtmış, milli bir mahsul olan Antep Fıstığını dar alıcı piyasasından kurtararak fiyat politikasında üretici lehine büyük adım atmıştır.
Antep Fıstığını bütün dünya piyasaları tanımakla beraber en çoğunu Amerika Birleşik Devletleri almaktadır. Amerika aldığı Fıstığı çıtlatma, kavurma ve ambalajlama işini yaparak daha cazip bir hale getirerek.bir kısmını, iç piyasasında tüketerek, bir kısmını da Avrupa Türk fıstığından imal edilmiş ibaresi ile ihraç etmektedir. S.(58/59)

ÜLFET GIDA VE SABUN SANAYİİ ANONİM ŞİRKETİ.

1955 senesinde 2.000.000 T. L. sı sermaye ile kurulan Ülfet Gıda ve Sabun Sanayii A. Ş. bu gün 35,000.000 T.L. sı kayıtlı ve 45.000.000 TL. sı döner ile geniş çapta faaliyettedir. Gayesi mahalli ürünlerden Zeytin Üzüm mahsulünü kıymetlendirmesidir.
1961 yılı kasım ayında deneme işletmelerine başlayan şirket'in 1962 yılı ortalarında tecrübe devresi sona ermiş olup bu tarihten itibaren bütün üniteler ful kapasite normal işletme devresine geçmiş bulunmaktadır.
Kombine Ortadoğu ve Balkanlarda eşine rastlanmayan kıymettedir. Söyle ki- Tesisler birbirinin tamamlayışıdır. Üreticiden alınan dane zeytin cins ve niteliklerine göre Salumuralık ve preslik olmak üzere sellektorlerde ikiye ayrılmakta salamuralık zeytinler 250 kapasiteli kaplarda salamuraya terkedilmektedir.
Yağlık dane zeytinler mevcudu 10 u bulan süper preslere sevkedilerek burada presyonu müteakip son sistem santrallerle Zeytinyağı ayrılmakta ve beheri 120 şer ton kapasiteli 28 adet çelik depoya alınmak tadır. Presler günde 70 ton zeytinyağı işleyecek kapasitededir. Yağı alınan zeytin posasına prina denilmektedir. Preslerden çıkan prinalar modern ekstraksiyon tesislerinde tekrar yağı alınmakta ve elde edilen bu yağlardan da sabun imal edilmektedir. Şirket'in piyasadan mubayaa ettiği yüksek asitli zeytin yağının kokusunu, rengini ve asidi almak suretiyle yemeklik yağ haline getiren bir de rafina tesisi mevcuttur. Ayrıca büyük çaptaki sabun fabrikası her yıl olduğu gibi bu gün de Milli Savunmanın ihtiyacını karşıladığı gibi piyasaya da satılmaktadır. Muhit üzümlerini değerlendirmek üzere bir de Konsantre üzüm suyu fabrikası vardır. Yaş ve kuru üzümden modern presler, filtreler ve soğutucu, madeni ayrışımlar, yapıcı cihazlar ve nihayet 40 derecede kaynama vücuda getiren vakumu ile bu fabrikada vitamini zayi olmamış, el deymemiş temiz saf üzümden üzüm balı da elde edilmektedir. Bu gün dış piyasaların çok itibar ettiği üzüm balı yakın bir gelecekte bol miktarda ihracı mümkün olacaktır.
Fabrika tali maddelerden istifade ederek yağı alınmış prinalardan yakıt ihtiyacını da karşılamaktadır. 1973 yılı sonunda bir de un fabrikası faaliyete geçmektedir. Ambalaj mevzuunda kendi ihtiyacını kutu fabrikası da mevcuttur. Bundan başka atölye, marangozhane, laboratuvar gibi yardımcı tesisleri en modern makine ve aletlerle teçhiz edilmiştir. Sosyal tesisleri ihtiyaca cevap verebilecek durumdadır. Her bakımdan takdire şayan olan bu fabrikadan Nizipliler- olarak ne kadar iftihar etsek azdır. S.(59/60).

BİBLOGRAFYA

1-Aydın Demirtaşın: Nizip ilçesi Monoğrafyası.
2-Prof. Firuzan Kınalı : Karkamış harabeleri hakkında
3-Prof H.Cahit Tanyol: Sosyoloji dergisi S. 7, 8,9
4-Helmuth Von Molteke: Türkiye mektupları
5-İslam Ansiklopedisi
6-Meydan Larousse Ansiklopedisi
7-Harp Tarihi, vesikalar mecmuası
8- Gaziantep Turizm mecmuası
9-Adım adım Türkiye vilayetler külliyatı Gaziantep
10- Gaziantep 1973 vilayet yıllığı
11-Prof Fahir Armaoğlu : Siyasi Tarihi